

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Ylva Segner

EG-rättens bolagsformer i dag
och i morgon
- en studie av europabolag och europeiska an-
delsbolag

Examensarbete
20 poäng

Handledare: Professor Hans-Heinrich Vogel

EG-rätt

HT 2002

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Presentation av uppsatsämne	4
1.2 Syfte	5
1.3 Problemställningar	5
1.4 Avgränsningar	5
1.5 Metod och material	5
1.6 Disposition	6
2 EU:S BOLAGSRÄTT	7
2.1 Inledning	7
2.2 Etableringsfrihet	7
2.3 Bolagsdirektiven	10
2.4 Bakgrunden till övernationella bolagsformer	13
2.5 Europeiska ekonomiska intressegrupperingar	15
2.5.1 Historik	15
2.5.2 Rättsliga kännetecken	15
2.5.3 Fördelar och nackdelar med EEIG	16
3 EUROPABOLAG	18
3.1 Inledning	18
3.2 Historik	18
3.3 Förordning om stadga för europabolag	20
3.3.1 Tillämplig lag	20
3.3.2 Europabolags karaktär	21
3.3.3 Bildande	22
3.3.3.1 Allmänt	22
3.3.3.2 Bildande genom fusion	23
3.3.3.3 Bildande av europaholdingbolag	24
3.3.3.4 Bildande av europadotterbolag	24
3.3.3.5 Ombildning av publika aktiebolag till europabolag	25

3.3.4 Organisation	25
3.3.5 Europabolags säte och flyttning av säte	27
3.3.6 Övriga bestämmelser	28
3.3.7 Skatterättsliga frågor	28
3.4 Direktiv om arbetstagarinflytande	29
3.5 Fördelar och nackdelar med europabolag	32
4 EUROPEISKA ANDELSBOLAG	36
4.1 Inledning	36
4.2 Bakgrund	36
4.3 Förordningsförslag om europeiska andelsbolag	38
4.3.1 Tillämplig lag	38
4.3.2 Europeiska andelsbolags karaktär	38
4.3.3 Bildande	39
4.3.4 Organisation	40
4.3.5 Europeiska andelsbolags säte och flyttning av säte	41
4.3.6 Andelsöverlåtelse	41
4.3.7 Kapitalskyddsregler	42
4.3.8 Minoritetsskyddsregler	42
4.3.9 Övriga bestämmelser	43
4.3.10 Arbetstagarinflytande	43
4.4 Fördelar och nackdelar med europeiska andelsbolag	44
4.5 Framtidsutsikter	46
5 ANALYS OCH SLUTSATSER	47
5.1 Inledning	47
5.2 Europabolag	47
5.3 Europeiska andelsbolag	49
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	51
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	57

Sammanfattning

Ett grundläggande mål för EU är att skapa en inre marknad där fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital skall säkerställas enligt artikel 2 EU och artikel 14 EG. Dessa fyra friheter kompletteras av bestämmelser om etableringsfrihet för såväl fysiska som juridiska personer i artiklarna 43 och 48 EG. Det finns även ett antal bolagsrättsliga direktiv, som syftar till att upphäva de hinder för etableringsfriheten, som kan finnas på den inre marknaden.

Det är nödvändigt att företag samarbetar över de nationella gränserna för att EU:s näringsliv maximalt skall kunna utnyttja den inre marknadens fördelar. Sådant samarbete försvåras emellertid av bolagsrättsliga, fiskala och psykologiska hinder. I syfte att komma till rätta med dessa svårigheter har övernationella bolagsformer skapats, som ett alternativ vid sidan av nationella bolagsformer.

Företag har sedan år 1989 kunnat bilda EEIG. En EEIG kan bäst karaktäriseras som ett samarbetsorgan för små och medelstora företag från olika medlemsstater. Ändamålet med en EEIG är att underlätta eller utveckla de medverkande företagens ekonomiska verksamhet och att förbättra resultatet av denna verksamhet. En EEIG får inte ha något eget vinstsyfte.

Efter 30 års arbete är europabolaget idag en realitet. Den 8 oktober 2004 träder rådets förordning om stadga för europabolag i kraft och företag har möjlighet att bilda europabolag. Förordningen om stadga för europabolag syftar till att skapa en enhetlig rättslig ram för bolag som vill utföra sin verksamhet på gemenskapsnivå. Ett europabolag är ett europeiskt publikt aktiebolag, med ett aktiekapital på minst 120 000 euro. Medlemsstaterna är skyldiga att se till att europabolag inte diskrimineras i förhållande till nationella bolag. Ett europabolag kan bildas genom fusion, bildande av ett europaholdingbolag, bildande av ett europadotterbolag eller ombildning av ett nationellt publikt aktiebolag till ett europabolag. Europabolagets ledning består antingen av ett förvaltningsorgan enligt den monistiska modellen eller ett ledningsorgan och ett tillsynsorgan enligt den dualistiska modellen.

Europabolag är främst avsett för större bolagsbildningar. Ett förordningsförslag om europeiska andelsbolag har på privat initiativ utarbetats för att tillgodose de mindre företagens behov av en europeisk bolagsform. Ett europeiskt andelsbolag är en bolagsform utan personligt ansvar för bolagsmännen, vars andelar dock inte får bli föremål för handel på börs eller organiserad marknadsplats. Europeiska andelsbolag är tänkt som ett komplement till europabolag. Kommissionen utreder och diskuterar för närvarande behovet av en bolagsform som europeiska andelsbolag inom EU.

Förord

Detta arbete har tillkommit med hjälp från ett flertal personer som jag skulle vilja rikta ett varmt tack till.

Francoise Blanquet, Advisor, Generaldirektoratet för den inre marknaden, bistod med material om europabolag. Robert Drury, Director of Postgraduate Studies, School of Law, University of Exeter, bistod med material om europeiska andelsbolag.

Jag vill även tacka min handledare professor Hans-Heinrich Vogel, som har väglett och hjälpt mig under författandet av mitt examensarbete.

Avslutningsvis vill jag tacka min familj och mina vänner för det stöd och den uppmuntran, som de har bidragit med under min studietid och under författandet av mitt examensarbete.

Washington den 5 mars 2003

Ylva Segner

Förkortningar

ApS	Anpartsselskab
EEIG	Europeiska ekonomiska intressegrupperingar
EG	EG-fördraget i dess lydelse efter den 1 maj 1999.
EGT	Europeiska gemenskapernas officiella tidning
EPC	European Private Company
EU	Fördraget om Europeiska unionen i dess lydelse efter den 1 maj 1999.
GIE	Groupment d'Intérêt Economique
GmbH	Gesellschaft mit beschränkter Haftung
SE	Societas Europaea

1 Inledning

1.1 Presentation av uppsatsämne

Tanken på ett europabolag väcktes redan år 1959 av professor Sanders vid Rotterdam School of Economics. Kommissionen utfärdade år 1970 det första förslaget om europabolag. Europabolaget var i det förslaget ett övernationellt aktiebolag, som endast reglerades av EG-rätten utan inblandning av nationell bolagsrätt. Förslaget innehöll nästan 300 artiklar och avsåg att reglera alla aspekter av europabolag. Emellertid skulle det dröja mer än 30 år innan bolagsformen europabolag blev en realitet och då i en starkt förenklad form jämfört med förslaget från år 1970. Den 8 oktober 2001 antogs rådets förordning (EG) nr 2157/2001 om stadga för europabolag och rådets direktiv 2001/68/EG om komplettering av stadgan för europabolag vad gäller arbetstagarinflytande.

Ett europabolag är ett europeiskt publikt aktiebolag. Denna bolagsform skall göra det möjligt att driva och bilda bolag på den europeiska marknaden utan hinder av nationell lagstiftning. Europabolag är tänkt som ett instrument för att öka den ekonomiska tillväxten på den europeiska marknaden. Möjligheten att bilda europabolag skall stimulera företag att samarbeta över de nationella gränserna, vilket skall öka den ekonomiska integrationen inom EU. Ett europabolag är dock inte, som det var tänkt från början, ett uteslutande EG-rättsligt instrument. Europabolagets övernationella karaktär har på grund av olika kompromissvårigheter mellan medlemsstaterna fått ge vika till förmån för sätelandets nationella bolagsrättsliga lagstiftning.

Ett europabolags aktiekapital skall uppgå till minst 120 000 euro. Bolagsformen är således främst avsett för större bolagsbildningar. Ett förordningsförslag om europeiska andelsbolag¹ har på privat initiativ utarbetats för att tillgodose de mindre företagens behov av en europeisk bolagsform. Ett europeiskt andelsbolag är en bolagsform utan personligt ansvar för bolagsmännen, vars andelar inte får bli föremål för handel på börs eller organiserade marknadsplats. Förordningsförslaget är uttryckligen tänkt som ett komplement till förordningen om stadga för europabolag. Europabolag och europeiska andelsbolag är alternativ till de nationella bolagsformerna och skall öka möjligheten för företag att välja den för deras verksamhet lämpligaste bolagsformen.

¹ På engelska *the European Private Company*, på tyska *die Europäische Privatgesellschaft*. I uppsatsen kommer dock beteckningen det europeiska andelsbolaget att användas. Se Dejmek (2001).

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att beskriva de övernationella bolagsformerna europabolag och europeiska andelsbolag. Inledningsvis avser uppsatsen att beskriva bakgrunden till övernationella bolagsformer. Utifrån detta perspektiv skall uppsatsen redogöra för dels förordningen om stadga för europabolag dels förordningsförslaget om europeiska andelsbolag. Slutligen skall europabolags och europeiska andelsbolags fördelar respektive nackdelar jämfört med nationella bolagsformer utredas i uppsatsen. Denna utredning syftar till att beskriva europabolags och europeiska andelsbolags praktiska funktioner.

1.3 Problemställningar

Varför finns det ett behov av övernationella bolagsformer i EU? Vad är ett europabolag? Vad är ett europeiskt andelsbolag? Vad innehåller förordningen om stadga för europabolag och förordningsförslaget om europeiska andelsbolag? Vilka fördelar respektive nackdelar har europabolag och europeiska andelsbolag jämfört med nationella bolagsformer?

1.4 Avgränsningar

Europabolag och europeiska andelsbolag är inte de enda bolagsformer som har diskuterats och införts på europeisk nivå. Företag har haft möjlighet att bilda europeiska ekonomiska intressegrupperingar (EEIG) sedan år 1989. Antagandet av förordningen om stadga för europabolag väckte vidare liv i flera slumrande förslag om övernationella bolagsformer. Lagstiftningsaktivitet pågår om en europeisk ekonomisk förening, ett europeiskt ömsesidigt bolag och en europeisk samfällighet. EEIG behandlas kortfattat i uppsatsen, men de sistnämnda bolagsformerna kommer inte att behandlas.

Europabolag och europeiska andelsbolag ger upphov till ett antal skatterättsliga frågeställningar. De frågeställningarna kommer endast att redogöras kortfattat för då det rör sig om en uppsats inom EU:s bolagsrätt. Övernationella bolagsformer aktualiserar även konkurrensrättsliga frågeställningar, vilka belyses sparsamt i uppsatsen.

1.5 Metod och material

Metoden i uppsatsen är av både deskriptiv och analyserande karaktär. Den inledande presentationen av EU:s bolagsrätt är huvudsakligen deskriptiv. Avsnittet om etableringsfriheten inom EU har emellertid analyserande inslag. EG-domstolens rättspraxis har analyserats för att utreda etableringsfrihetens nuvarande ställning. De följande kapitlen ger en deskriptiv redogörelse för förordningen om stadga för europabolag och

förordningsförslaget om europeiska andelsbolag. Avslutningsvis i de kapitlen behandlas de fördelar respektive nackdelar europabolag och europeiska andelsbolag har jämfört med nationella bolagsformer. I det sista kapitlet utvärderas europabolag och europeiska andelsbolag utifrån mina egna synpunkter. Detta kapitel är av analyserande karaktär.

Doktrin, såväl böcker som tidskrifter, har använts vid presentationen av EU:s bolagsrätt. Liksom har EG-domstolens rättspraxis analyserats. Redogörelsen för de båda bolagsformerna tar sin utgångspunkt i dels rådets förordning (EG) nr 2157/2001 om stadga för europabolag dels förordningsförslaget om europeiska andelsbolag utarbetat av Chambre de commerce et d'industrie de Paris (franska handelskammaren i Paris). Doktrin som har legat till grund för denna redogörelse är till stor del hämtad från nationella och internationella juridiska tidskrifter. Även material från kommissionens hemsida har använts.

1.6 Disposition

Efter detta inledningskapitel kommer i kapitel 2 att ges en översikt över EU:s bolagsrätt. Denna redogörelse syftar till att beskriva dels de ändamål EU försöker att förverkliga på bolagsrättens område dels bakgrunden till de övernationella bolagsformerna. Etableringsfriheten inom EU, bolagsdirektiven och europeiska ekonomiska intressegrupperingar kommer att behandlas. I kapitel 3 och 4 görs en redogörelse för förordningen om stadga för europabolag och förordningsförslaget om europeiska andelsbolag. De kapitlen är uppbyggda på liknande sätt. De inleder med en kort historik eller bakgrund och redogör sedan för innehållet i förordningen och förordningsförslaget. Därefter behandlas de fördelar respektive nackdelar europabolag och europeiska andelsbolag har jämfört med nationella bolagsformer. I det sista kapitlet utvärderas europabolag och europeiska andelsbolag utifrån min egna synpunkter.

2 EU:s bolagsrätt

2.1 Inledning

Ett grundläggande mål för EU är att skapa en inre marknad där fri rörlighet för varor, personer, tjänster och kapital skall säkerställas enligt artikel 2 EU och artikel 14 EG. Dessa fyra friheter kompletteras av bestämmelser om etableringsfrihet för såväl fysiska som juridiska personer i artiklarna 43 och 48 EG. Etableringsfriheten för juridiska personer är viktig då företag intar en betydande roll i förverkligandet av den inre marknaden.² Utöver den fördragsfästa etableringsfriheten finns ett antal bolagsrättsliga direktiv, som syftar till att upphäva de hinder för etableringsfriheten, som kan finnas på den inre marknaden.

Det är nödvändigt att företag samarbetar över de nationella gränserna för att EU:s näringsliv maximalt skall kunna utnyttja den inre marknadens fördelar.³ Sådant samarbete försvåras emellertid av bolagsrättsliga, fiskala och psykologiska hinder. I syfte att komma till rätta med dessa svårigheter har övernationella bolagsformer skapats, som ett alternativ vid sidan av nationella bolagsformer.⁴ Nedan följer först en översiktlig presentation av etableringsfriheten och bolagsdirektiven. Därefter behandlas bakgrunden till och behovet av övernationella bolagsformer. Kapitlet avslutas med en kortfattad redogörelse för EEIG:s rättsliga kännetecken.

2.2 Etableringsfrihet

Artikel 43 EG förbjuder alla inskränkningar för medborgare i en medlemsstat att fritt etablera sig i en annan medlemsstat. Detta förbud omfattar även alla inskränkningar för medborgare i en medlemsstat, som är etablerad i någon medlemsstat att upprätta kontor, filial eller dotterbolag. Enligt artikel 48 EG skall bolag som bildats i överensstämmelse med en medlemsstats lagstiftning och som har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet inom gemenskapen likställas med fysiska personer, som är medborgare i medlemsstaterna. EG-fördraget ställer emellertid inte upp något krav på allmän etableringsfrihet för företag. Detta kan anses förvånande på en marknad där fri rörlighet för företag skall säkerställas.⁵ Huvudregeln är i stället likhet i etableringsförutsättningarna, dvs. att utländska företag skall behandlas på samma sätt som inhemska företag avseende förutsättningarna för att få etablera sig.⁶

² Dine, s. 322f.

³ Bulletin Supplement 3/88, s. 9.

⁴ Mattsson, s. 1.

⁵ Dejmek (2002), s. 598.

⁶ Bernitz & Kjellgren, s. 220.

Inom EG-rätten skiljer man mellan full etablering och sekundär etablering. Full etablering innebär nyetablering eller fullständig överflyttning av en helt fristående rörelse från ett land till ett annat. Sekundär etablering innebär att en juridisk person upprättar dotterbolag, filial, agentur eller liknande i ett annat land.⁷ Rätten till sekundär etablering garanteras utan någon tvekan av bestämmelserna om etableringsfrihet. Emellertid råder det stor osäkerhet om rätten till full etablering garanteras av artiklarna 43 och 48 EG.⁸ Speciellt problematiskt är frågan om aktiebolag kan flytta sitt säte eller sitt huvudkontor från en medlemsstat till en annan och samtidigt behålla sin ursprungliga nationalitet.⁹

Ett bolags nationalitet, dvs. vilket lands associationsrättsliga regler bolaget skall vara underkastat, bestäms utifrån den internationella privaträttens lagsregler. Grundprincipen är att ett bolag skall ha det lands nationalitet som bolaget har starkast anknytning till. Det råder dock oenighet mellan olika länder om vilken anknytning som skall vara avgörande och två principiellt olika synsätt kan urskiljas. Enligt *sätesprincipen* avgörs ett bolags nationalitet av var bolaget har sitt faktiska säte. Begreppet faktiskt säte refererar generellt till bolagets huvudkontor. Sätesprincipen utvecklades i Tyskland och Frankrike och tillämpas också i de flesta kontinentaleuropeiska länder. *Inkorporationsprincipen* innebär däremot att ett bolag anses tillhöra det land enligt vars lag bolaget bildats oavsett var dess faktiska säte ligger. Stiftelseslandet sammanfaller numera regelmässigt med det land där bolaget är registrerat. Inkorporationsprincipen tillämpas bland annat i Storbritannien, Nederländerna och Irland.¹⁰ Även i Sverige tillämpas inkorporationsprincipen, då ett aktiebolag som är bildat i enlighet med den svenska aktiebolagslagens bestämmelser och har registrerats i det svenska aktiebolagsregistret lyder under aktiebolagslagen (1975:1385).¹¹

Förekomsten av de två olika principerna medför problem när ett aktiebolag flyttar sitt huvudkontor från en medlemsstat till en annan. Problem uppstår speciellt i två situationer. I den första situationen flyttar ett aktiebolag sitt huvudkontor från ett land som tillämpar sätesprincipen till ett land som tillämpar inkorporationsprincipen. Ur utflyttningslandets synpunkt kommer aktiebolaget inte längre att uppfylla förutsättningarna för att anses som ett existerande bolag och anses således upplöst. Inflyttningslandet kommer emellertid att anse att aktiebolaget fortfarande existerar med utflyttningslandets nationalitet. Aktiebolaget riskerar i denna situation att hamna i ett bolagsrättsligt vakuum. I den andra situationen flyttar ett aktiebolag sitt huvudkontor från ett land som tillämpar inkorporationsprincipen till ett land som tillämpar sätesprincipen. Utflyttningslandet kommer att hävda att bolaget lyder under dess lag, med eftersom bolagets faktiska säte nu är beläget i

⁷ Bernitz & Kjellgren, s. 222f.

⁸ Roussos, s. 7.

⁹ Skog (1997), s. 20.

¹⁰ Skog (1997), s. 21.

¹¹ Skog (1997), s. 22.

inflyttningslandet kommer bolaget även att underkastas det landets lag. Aktiebolaget riskerar att lyda under två länders bolagsrättsliga lagstiftning.¹²

Frågan om ett aktiebolags möjlighet att flytta uppkom i målet *Daily Mail*.¹³ Det brittiska tidningsföretaget Daily Mail ämnade flytta sitt huvudkontor från Storbritannien till Holland. Bakom flyttplanerna låg skattemässiga övervägande och planerna skulle kunna realiseras endast med de brittiska skattemyndigheternas tillstånd, vilket Daily Mail inte fick. EG-domstolen ansåg att Storbritanniens krav på tillstånd var förenligt med artiklarna 43 och 48 EG, då bestämmelserna om etableringsfrihet endast skyddar sekundär etablering och inte bolags överflyttning från ett land till ett annat med bibehållen nationalitet. Daily Mail gav upphov till mycket kritik och ansågs ha en avskräckande effekt på företags vilja att etablera sig över de nationella gränserna.¹⁴

EG-domstolen har emellertid minskat Daily Mails betydelse genom sitt avgörande i *Centros*.¹⁵ Centros handlade om registrering av en filial i Danmark till ett enligt engelsk rätt grundat bolag. Domen innebar i korthet att det är oförenligt med artiklarna 43 och 48 EG att neka registrering av ett bolag så länge bolaget grundats i överensstämmelse med reglerna i en annan medlemsstat. Detta gällde trots att bolaget uppenbarligen inte hade minsta anknytning till England och hade bildats enligt engelsk rätt av sina danska ägare bara för att undgå de danska bestämmelserna om bolagsbildning. Centros har analyserats i många artiklar och har givit upphov till ett flertal olika tolkningar. Enligt en betraktare, innebär registreringen av filialen full etablering och således ska domen tolkas som om artiklarna 43 och 48 EG nu garanterar både rätten till sekundär och full etablering.¹⁶ Andra betraktare anser att Centros lett till att säteteorin inte är förenlig med artiklarna 43 och 48 EG och därmed kan säteteorin inte användas i ett europeiskt perspektiv.¹⁷ EG-domstolen nämner dock inte Daily Mail i Centros, vilket enligt andra betraktare anses tala för att domstolen inte velat avvika från de i Daily Mail fastlagda principerna.¹⁸ Detta är endast tolkningar och den enda slutsatsen som kan dras är att rättsläget för närvarande är oklart. Vid EG-domstolen är för tillfället flera relevanta fall anhängiggjorda, vilka förhoppningsvis kommer att reda ut rättsläget.¹⁹

För att lösa den otillfredsställande situationen, som uppstod efter Daily Mail, lade kommissionen år 1997 fram ett utkast till ett fjortonde bolagsdirektiv. Direktivutkastet innebär att bolag skall kunna flytta sitt säte till en

¹² Skog (1997), s. 21f.

¹³ Mål 81/87 The Queen mot H.M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust PLC, REG 1988, s. 5483.

¹⁴ Roussos, s. 12.

¹⁵ Mål C-212/97 Centros Ltd mot Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, REG 1999, s. III-1459.

¹⁶ Roussos, s. 13.

¹⁷ Se exempelvis Werlauff och Freitag.

¹⁸ Dejmeke (2001), s. 99.

¹⁹ Dejmeke (2002), s. 600.

annan medlemsstat utan att bolagets identitet ändras. Emellertid upphör bolaget att lyda under den associationsrättsliga lagstiftningen i utflyttningslandet och underkastas i stället lagstiftningen i inflyttningslandet.²⁰ Utkastet tar således inte ställning till vilken av säteteorin och inkorporationsteorin som i ett europeiskt perspektiv skall vara avgörande vid bestämmandet av ett bolags nationalitet.²¹ Dess praktiska betydelse riskerar därför att bli begränsad.²² Direktivet har ännu inte blivit antaget av rådet.

2.3 Bolagsdirektiven

Medlemsstaternas bolagsrättsliga lagstiftning uppvisar grundläggande likheter. Speciellt gäller detta för de olika bolagsformerna, då alla medlemsstater har till exempel bolag i form av aktiebolag och handelsbolag. Men även om de olika nationella bolagsformerna uppvisar yttre likheter, så varierar de nationella bestämmelser som reglerar bolagens interna organisation. Detta visar sig tydligt gällande aktiebolagets organisation.²³

Inledningsvis skiljer sig medlemsstaternas bolagsrättsliga lagstiftning åt vad beträffar ett aktiebolags styrelseform. I dagsläget finns det inom EU två olika styrelseformer för ett aktiebolag, nämligen den monistiska modellen och den dualistiska. I båda modellerna utövar aktieägarna sina förvaltningsbefogenheter på bolagsstämman. Utöver bolagsstämman har ett aktiebolag i den monistiska modellen endast ett styrande bolagsorgan. I den dualistiska modellen har ett aktiebolag två styrande organ, ett ledningsorgan och ett tillsynsorgan. Den monistiska modellen används exempelvis i Storbritannien och Sverige. I Tyskland är däremot den dualistiska modellen starkt förankrad.

Vidare skiljer sig medlemsstaternas bestämmelser åt vad gäller arbetstagarernas medbestämmanderätt i ett aktiebolag. I Storbritannien har till exempel arbetstagarerna ingen lagstadgad medbestämmanderätt i ett aktiebolag, medan i Tyskland har arbetstagarerna en inflytelserik lagstadgad sådan.

Medlemsstaternas bolagsrättsliga lagstiftning uppvisar skillnader i den materiella koncernrätten. Det är endast i Tyskland och Portugal en koncern behandlas som en ekonomisk enhet. Övriga medlemsstater behandlar varje enskilt bolag i en koncern som en ekonomisk enhet.

Det förekommer även olika bestämmelser om röstvärdeskillnader mellan aktier i medlemsstaterna. Som redogjordes för ovan föreligger det slutligen

²⁰ Pehrson, s. 103.

²¹ Dejmek (2002), s. 599.

²² Skog (1997), s. 24.

²³ Pehrson, s. 91.

skillnader mellan medlemsstaternas lagvalsregler, dvs. de regler som bestämmer vilken nationell lagstiftning ett aktiebolag är underkastat.²⁴

De skillnader, som medlemsstaternas bolagsrättsliga lagstiftning uppvisar, kan innebära hinder för företags rätt att etablera sig inom EU. Rådet har därför i enlighet med artikel 44 utfärdat ett antal direktiv som harmoniserar de nationella bolagsrättsliga bestämmelserna. Syftet med direktiven är att dels skapa en minsta gemensam skyddsnivå för delägare, anställda och borgenärer²⁵ dels få till stånd gemensamma juridiska minimivillkor för konkurrerande bolag.²⁶ Kommissionen har hittills lagt fram fjorton förslag till direktiv, varav nio har antagits av rådet.

Det första bolagsdirektivet,²⁷ benämnt publicitetsdirektivet, behandlar huvudsakligen offentliggörandet av olika bolagshandlingar, bolagsföreträdares behörighet och bolags ogiltighet. Direktivet föreskriver vad avser offentlighet att bolagshandlingar och andra uppgifter såsom stiftelseurkund, bolagsordning och styrelsens säte skall vara tillgängliga för envar och publiceras i en nationell tidning.

Det andra bolagsdirektivet,²⁸ kapitaldirektivet, uppställer krav på det egna kapitalet i publika bolag. Direktivet innehåller bestämmelser om tillskotts-kapitalets storlek, anskaffande och bibehållande samt om utbetalning av bolagets medel och likabehandling av aktieägarna. Det är kapitaldirektivet som har tvingat fram uppdelningen av de svenska aktiebolagen i privata och publika.²⁹

Det tredje bolagsdirektivet,³⁰ fusionsdirektivet, innehåller de minimiregler som måste införas i medlemsstaterna avseende fusioner mellan bolag i ett och samma land. Fusioner mellan bolag i olika medlemsstater regleras i det tionde bolagsdirektivet, vilket dock ännu bara är på förslagsstadiet³¹ och kommer att behandlas senare i avsnittet. Fusionsdirektivet ställer upp regler till skydd för borgenärer, anställda och aktieägare. Exempelvis skall beslutet

²⁴ Denna uppräknning av skillnader mellan medlemsstaternas bolagsrättsliga lagstiftning syftar inte till att vara uttömmande, utan räknar endast upp de skillnader som har störst betydelse för uppsatsens syfte och problemställningar. För en mer ingående komparativrättslig analys av medlemsstaternas bolagsrättsliga lagstiftning se Drury (1991).

²⁵ Hessius & Graner, s. 14.

²⁶ Mattsson, s. 7f.

²⁷ Rådets första direktiv 68/151/EEG av den 9 mars 1968 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga inom gemenskapen.

²⁸ Rådets andra direktiv 77/91/EEG av den 13 december 1976 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen när det gäller att bilda ett aktiebolag samt att bevara och ändra dettas kapital, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga.

²⁹ Hessius & Graner, s. 26f.

³⁰ Rådets tredje direktiv 78/855/EEG av den 9 oktober 1978 grundat på artikel 54.3 g i fördraget om fusioner av aktiebolag.

³¹ COM (1984) 727.

om fusion fattas av bolagsstämman och bolagens borgenärer har rätt att få betryggande säkerhet för sina fordringar.

Det sjätte bolagsdirektivet³² behandlar fission, eller delning, och anknyter starkt till reglerna i fusionsdirektivet. Syftet med fissionsdirektivet är att hindra kringgående av fusionsdirektivets bestämmelser till skydd för borgenärer, anställda och aktieägare genom att erbjuda dessa ett motsvarande skydd vid delningar.

EU har vidare utfärdat fyra direktiv som avser redovisningsfrågor. Det första av dessa, det fjärde bolagsdirektivet,³³ benämns årsbokslutsdirektivet och avser framläggandet av och innehållet i årsbokslut, värderingsmetoder, publicering och revisionsplikt. Den grundläggande principen direktivet uppställer är att årsbokslutet skall ge en rättvisande bild av bolagets tillgångar och skulder, ekonomisk ställning och resultat. Det sjunde direktivet³⁴ avser koncernredovisning och är en påbyggnad av årsbokslutsdirektivet. Det åttonde bolagsdirektivet,³⁵ revisorsdirektivet, innehåller bestämmelser om vilka krav medlemsstaterna skall, och får, ställa på revisorer. Det elfte och sista bolagsdirektivet³⁶, som avser redovisningsfrågor, är filialdirektivet och avser krav på offentlighet i filialer.

Det tolfte bolagsdirektivet,³⁷ enmansbolagsdirektivet, ålägger medlemmarna att öppna möjligheten för enmansföretag. Direktivet syftar huvudsakligen till att främja tillkomsten och utvecklingen av småföretag genom att möjliggöra för enskilda att bedriva sin verksamhet i former som begränsar deras personliga ansvar.

Som nämndes ovan uppvisar de nationella bolagsrättsliga lagstiftningarna ett antal skillnader och medlemsstaterna har varit allmänt motvilliga till en harmonisering som inkräktar för mycket på deras nationella associationsrättsliga principer. Det har exempelvis visat sig mycket svårt att nå överenskommelser om arbetstagarnas medbestämmanderätt och röstvärdeskillnader mellan aktier.³⁸ Kommission har tills idag lagt fram fem förslag till bolagsdirektiv som på grund av detta ännu inte har antagits. Förslaget till

³² Rådets sjätte direktiv 82/891/EEG av den 17 december 1982 grundat på artikel 54.3 g i fördraget om delning av aktiebolag.

³³ Rådets fjärde direktiv 78/660/EEG av den 25 juli 1978 grundat på artikel 54.3 g i fördraget om årsbokslut i vissa typer av bolag.

³⁴ Rådets sjunde direktiv 83/349/EEG av den 13 juni 1983 grundat på artikel 54.3 g i fördraget om sammanställd redovisning.

³⁵ Rådets åttonde direktiv 84/253/EEG av den 10 april 1984 grundat på artikel 54.3 g i fördraget, om godkännande av personer som har ansvar för lagstadgad revision av räkenskaper.

³⁶ Rådets elfte direktiv 89/666/EEG av den 21 december 1989 om krav på offentlighet i filialer som har öppnats i en medlemsstat av vissa typer av bolag som lyder under lagstiftningen i en annan stat.

³⁷ Rådets tolfte direktiv 89/667/EEG av den 21 december 1989 på bolagsrättens område om enmansbolag med begränsat ansvar.

³⁸ Hessius & Graner, s. 39.

ett femte bolagsdirektiv³⁹ avser bolagsinterna organisationsfrågor och dess chans att bli antagen inom en snar framtid är relativt liten.⁴⁰ Utkastet till ett nionde bolagsdirektiv om den materiella koncernrätten har aldrig lett till ett officiellt förslag från kommissionen.⁴¹ Det förslagna tionde direktivet reglerar gränsöverskridande fusioner och det föreslagna trettonde direktivet reglerar offentliga uppköp av aktier.⁴² Som nämndes ovan har kommissionen slutligen presenterat ett utkast till ett fjortonde bolagsdirektiv som avser bolags flyttning av säte från en medlemsstat till en annan.

Harmoniseringen på bolagsrättens område har kritiserats. Det har hävdats att endast sidofrågor och detaljer harmoniserats, vilket medfört att meningskiljaktigheter i nyckelfrågorna har kunnat döljas.⁴³ Ett flertal direktiv som reglerar grundläggande frågor för den ekonomiska integrationen, till exempel gränsöverskridande fusioner och bolags flyttning av säte, har ännu inte blivit antagna. Vidare utgör många direktivregler endast minimibestämmelser eller tillåter alternativa lösningar i medlemsstaterna. Resultatet blir således ett uttryck för en minimal harmonisering. Trots denna kritik är det dock klart att de antagna direktiven täcker en relativt stor del av bolagsrätten och många nationella skillnader är undanröjda.⁴⁴

2.4 Bakgrunden till övernationella bolagsformer

Som nämndes i inledningen till detta kapitel är samarbete mellan företag över de nationella gränserna nödvändigt för att maximalt utnyttja den inre marknadens fördelar. Gränsöverskridande företagssamarbete är viktigt dels för att få till stånd en ekonomisk integration mellan medlemsstaterna dels för att europeiska företag skall få en konkurrenskraftig position på världsmarknaden. Det är endast genom samarbete som europeiska företag har möjlighet att uppbringa det kapital och den know-how som krävs för en sådan position.⁴⁵ Kommissionen har vidare uttalat att EU:s inre marknad inte är fulländad förrän bolag utan svårigheter kan utöva sin verksamhet varhelst de önskar inom unionen.⁴⁶

Det föreligger emellertid flera faktorer som försvårar och förhindrar det önskvärda samarbetet. För det första utgör skillnaderna i medlemsstaternas bolagsrättsliga lagstiftning ett hinder. Trots den harmonisering som skett på bolagsrättens område uppstår det såväl administrativa som praktiska problem när företag vill samarbeta med företag från andra medlemsstater. Exempelvis är koncernbegreppet inte enhetligt reglerat inom EU, vilket

³⁹ COM (1990) 629.

⁴⁰ Wouters, s. 261.

⁴¹ Wouters, s. 262.

⁴² KOM (1995) 655 och KOM (1997) 565.

⁴³ Mattsson, s. 8.

⁴⁴ Bernitz & Kjellgren, s. 312f.

⁴⁵ Bulletin Supplement 3/88, s. 9.

⁴⁶ Grönbok om Innovation, s. 53.

medför att det är nästan omöjligt att driva en koncern som en ekonomisk enhet.⁴⁷ Det uppstår även problem när ett aktiebolag vill flytta sitt säte från en medlemsstat till en annan. Varken etableringsfriheten i EG-fördraget eller något bolagsrättsligt direktiv garanterar denna rätt. Vidare är fusioner mellan bolag av olika nationaliteter i princip omöjliga att genomföra, då medlemsstaternas bolagsrätt ställer i det närmaste oövervinneliga hinder i vägen härför.⁴⁸ Det tionde bolagsdirektivet, som behandlar gränsöverskridande fusioner, hade kunnat lösa problemet men har ännu inte blivit antaget.

För det andra föreligger det skatterättsliga hinder som försvårar gränsöverskridande samarbete mellan företag. Även om man löser de bolagsrättsliga problemen vid en gränsöverskridande fusion, medför en sådan fusion betydande skattekonsekvenser. Detta beror till stor del på att obeskattade reserver i det övertagna bolaget tas fram till beskattning.⁴⁹ Rådet har antagit ett direktiv⁵⁰ som syftar till att minska skattekonsekvenserna vid en gränsöverskridande fusion. Direktivets räckvidd är emellertid begränsad och genomförandet av det varierar i hög grad mellan medlemsstaterna, vilket minskar direktivets verkan.⁵¹ Det föreligger en stor risk för dubbelbeskattning vid gränsöverskridande samarbete. I synnerhet medför utdelning från ett utländskt dotterbolag till moderbolag en risk för dubbelbeskattning. Rådet har även här antagit ett direktiv⁵², vars syfte är att undanröja dylik dubbelbeskattning. Men detta direktivs räckvidd är också begränsad, vilket i sin tur minskar dess effektivitet. Det finns också begränsningar för gränsöverskridande förlustavdrag som kan leda till dubbelbeskattning. Förluster i dotterbolag har normalt ingen inverkan på beskattningen av moderbolag i EU, och förluster i fasta driftställen kan endast kvittas mot huvudkontorets vinster under särskilda omständigheter.⁵³ Dessa problem härrör från det faktum att europeiska företag måste rätta sig efter upp till femton olika uppsättningar av skatteregleringar. Mångfalden av medlemsstaternas skattelagstiftningar innebär ett betydande hinder för gränsöverskridande samarbete.⁵⁴

För det tredje föreligger det psykologiska hinder då företag från olika medlemsstater skall samarbeta. Om exempelvis ett svenskt och ett tyskt bolag vill samarbeta genom ett joint venture-bolag måste de göra det genom ett nationellt bolag. Om joint venturen etableras genom ett tyskt bolag kan det medföra en psykologisk fördel för den tyska samarbetspartnern och en psykologisk nackdel för den svenska.

⁴⁷ Bulletin Supplement 3/88, s. 11.

⁴⁸ Mattsson, s. 4.

⁴⁹ Bulletin Supplement 3/88, s. 10.

⁵⁰ Rådets direktiv 90/434/EEG av den 23 juli 1990 om ett gemensamt beskattningssystem för fusion, fission, överföring av tillgångar och utbyte av aktier eller andelar som berör bolag i olika medlemsstater.

⁵¹ KOM (2001) 582, s. 11.

⁵² Rådets direktiv 90/435/EEG av den 23 juli om ett gemensamt beskattningssystem för moderbolag och dotterbolag hemmahörande i olika medlemsstater.

⁵³ KOM (2001) 582, s. 11.

⁵⁴ Bulletin Supplement 3/88, s. 10.

Slutligen uppkommer svårigheter av politisk art vid gränsöverskridande samarbete. Medlemsstaterna fruktar att centrala beslut rörande det egna näringslivet fattas utanför landets gränser och att de går miste om betydande skatteintäkter.⁵⁵

I syfte att överbygga dessa hinder och svårigheter har EU skapat övernationella bolagsformer. Övernationella bolagsformer är ett komplement till bestämmelserna om etableringsfrihet och bolagsdirektiven och syftar i princip uteslutande till att främja gränsöverskridande samarbete mellan företag. EEIG och europabolag är de enda övernationella bolagsformer som finns inom EU i dagsläget. Kommissionen utreder och diskuterar emellertid ett eventuellt införande av ett europeiskt andelsbolag.

2.5 Europeiska ekonomiska intressegrupperingar

2.5.1 Historik

EEIG har sin förebild i den franska bolagsformen Groupement d'Intérêt Economique (GIE) som tillskapades i slutet av 60-talet i syfte att främja samarbete mellan framför allt mindre och medelstora franska företag. GIE mottogs mycket positivt av det franska näringslivet och kom snabbt till användning för storskaliga samarbetsprojekt, som till exempel Airbus-Industries.⁵⁶ I början av 70-talet tog kommissionen upp frågan om ett eventuellt införande av en bolagsform som GIE på europeisk nivå. Kommissionen ansåg att bolagsformen var en mycket intressant mellanform av samarbete och koncentration. Förhandlingarna i rådet var emellertid besvärliga då EEIG var en okänd bolagsform för de flesta medlemsländer. Trots detta antog rådet den 15 juli 1985 förordningen om EEIG, som innehåller 43 artiklar.⁵⁷ Om inte annat anges är artikelhänvisningarna i detta avsnitt till denna förordning.

2.5.2 Rättsliga kännetecken

En EEIG kan bäst karaktäriseras som ett samarbetsorgan för främst små och medelstora företag från olika medlemsstater inom EU. EEIG regleras i första hand av förordningen om EEIG som är bindande och direkt tillämplig i medlemsstaterna. Förordningen innehåller inte alla de nödvändiga reglerna för EEIG utan i andra hand regleras bolagsformen av lagstiftningen i den

⁵⁵ Mattsson, s. 5.

⁵⁶ Skog (1995), s. 38.

⁵⁷ Mattsson, s. 15f; Rådets förordning (EEG) nr 2137/85 av den 15 juli 1985 om europeiska ekonomiska intressegrupperingar.

medlemsstat där EEIG:n har sitt säte.⁵⁸ EEIG är en mycket flexibel bolagsform och dess medlemmar har en avsevärd handlingsfrihet att reglera sina avtalsmässiga förbindelser och interna organisation.⁵⁹

En EEIG skall enligt artikel 4 ha minst två medlemmar som bedriver ekonomisk verksamhet i olika medlemsstater. Såväl bolag som andra rättsliga enheter av offentligrättsligt eller privaträttsligt karaktär samt enskilda näringsidkare kan vara medlemmar. En EEIG bildas genom att medlemmarna ingår avtal om att bilda grupperingen och låter registrera avtalet i den medlemsstat där EEIG:n skall ha sitt säte.⁶⁰ Sätet kan dock inte förläggas varhelst inom EU utan skall vara beläget antingen där grupperingen har sitt huvudkontor eller där någon av medlemmarna har sitt huvudkontor, förutsatt att grupperingen är verksam där.⁶¹ Enligt artikel 13 får en EEIG flytta sitt säte inom EU utan att dess identitet ändras. Om sätet flyttas till en annan medlemsstat ändras emellertid den tillämpliga nationella lagstiftningen.

En EEIG har enligt artikel 1 de egenskaper som kännetecknar en juridisk person. Huruvida en gruppering formellt har status som en juridisk person överlämnar förordningen åt medlemsstaterna att själva besluta om. I Sverige anses en EEIG vara en juridisk person, utan någon uttrycklig bestämmelse finns därom.

Ändamålet med en EEIG är att ”underlätta eller utveckla medlemmarnas ekonomiska verksamhet och att förbättra resultatet av denna verksamhet”.⁶² En direkt följd av detta är att en gruppering inte får ha något eget vinstsyfte. En EEIG kan i princip syssla med all slags verksamhet så länge den knyter an till medlemmarnas ekonomiska verksamhet och är i förhållande till medlemmarnas verksamhet av understödjande karaktär. Till exempel kan EEIG användas för gemensamma inköpskontor eller försäljningsorganisationer.⁶³ En gruppering får enligt artikel 3 inte ha fler än 500 anställda.

Medlemmarnas rättigheter och skyldigheter påminner starkt om de rättigheter och skyldigheter som delägare har i ett svenskt handelsbolag. Liksom för handelsbolag, krävs det inte något lägsta kapital för att bilda en EEIG. I stället är varje medlem, precis som varje delägare i ett handelsbolag, obegränsat och solidariskt ansvarig för grupperings skulder.⁶⁴

2.5.3 Fördelar och nackdelar med EEIG

Intresset för att använda EEIG var till en början relativt litet men har blivit större med åren. Idag finns det fler än 1000 EEIG med totalt 5000 delägare.

⁵⁸ Artikel 2.

⁵⁹ Ingressen till förordning om EEIG.

⁶⁰ Artikel 1.

⁶¹ Artikel 12.

⁶² Artikel 3.

⁶³ Skog (1995), s. 39ff.

⁶⁴ Artikel 24.

Bolagsformen har ett antal fördelar. För det första är EEIG en flexibel bolagsform som till stor del kan anpassas till medlemmarnas specifika önskemål. För det andra är bolagsformen inte underkastad något krav på lägsta eget kapital utan det är upp till medlemmarna att bestämma hur mycket var och en vill satsa i bolaget. Vidare överbygger EEIG psykologiska hinder som kan uppstå vid gränsöverskridande samarbete då bolaget får en europeisk identitet och inte en nationell.⁶⁵ Slutligen har en EEIG möjlighet att flytta sitt säte utan att dess identitet ändras, vilket är en viktig fördel med bolagsformen.

Näringslivets svala intresse för att använda sig av EEIG beror till stor del på de begränsningar som bolagsformen uppställer. För det första är EEIG inte en uteslutande övernationell bolagsform, utan regleras till viss del av nationell rätt. Detta hämmar bolagsformens effektivitet. För det andra får en EEIG inte ha något eget vinstsyfte utan skall endast befrämja medlemmarnas ekonomiska intresse. Vidare har medlemmarna ett solidariskt och obegränsat ansvar för grupperingens skulder. Detta vittgående ansvar kan innebära att företag tvekar att använda sig av bolagsformen. Slutligen får antalet anställda inte överstiga 500 personer.

⁶⁵ Kelly, s. 22.

3 Europabolag

3.1 Inledning

Efter 30 års arbete är europabolaget idag en realitet. Den 8 oktober 2004 träder rådets förordning om stadga för europabolag⁶⁶ och dess tillhörande direktiv om arbetstagarinflytande⁶⁷ i kraft och företag har möjlighet att bilda europabolag. Detta kapitel syftar till att redogöra för innehållet i förordningen om stadga för europabolag och direktivet om arbetstagarinflytande. Europabolags fördelar respektive nackdelar jämfört med nationella bolagsformer skall även behandlas. Inledningsvis kommer emellertid europabolagets historia att behandlas i syfte att förklara utvecklingen bakom regleringen och de problem som har uppstått under arbetets gång.

3.2 Historik

Idén att skapa ett europabolag lades fram av professor Sanders år 1959 vid Rotterdam School of Economics. På initiativ av den franska regeringen tillsatte kommissionen år 1965 en arbetsgrupp under ledning av Sanders som skulle ta fram ett utkast till en stadga för europabolag. Syftet var att skapa en enhetlig form av aktiebolag med ett enhetligt regelverk inom EG. Denna uteslutande övernationella bolagsform skulle vara ett alternativ till de nationella bolagsformerna och erbjuda företag en lämplig bolagsform för etablering på hela eller delar av den gemensamma marknaden.⁶⁸ Utkastet blev klart följande år och låg till grund för kommissionens första förslag om europabolag som offentliggjordes år 1970.⁶⁹ Kommissionen lade år 1975 fram ett omarbetat förslag till rådet efter att parlamentet samt ekonomiska och sociala kommittén hade hörts.⁷⁰ Detta ambitiösa förslag innehöll 284 artiklar och avsåg att reglera alla aspekter av europabolag, bland annat bildande, styrelseform, ändring av bolagsordning, koncernfrågor, arbetstagarinflytande, upplösning och likvidation samt skatterättsliga frågor. Enligt förslaget skulle europabolag kunna bildas av publika bolag från olika medlemsstater genom fusion, bildande av holdingbolag och joint venture-bolag. Förslaget var emellertid extremt nyskapande jämfört med den rättsliga situationen i många medlemsstater vid den tiden. Speciellt var reglerna om koncerner, arbetstagarinflytande och styrelseformen nya för många av medlemsstaterna. Styrelseformen skulle följa den dualistiska modellen enligt tysk förebild.⁷¹ Förslaget diskuterades i rådet under åtskilliga år, men trots

⁶⁶ Rådets förordning (EG) nr 2157/2001 av den 8 oktober 2001 om stadga för europabolag.

⁶⁷ Rådets direktiv 2001/86/EG av den 8 oktober 2001 om komplettering av stadgan för europabolag vad gäller arbetstagarinflytande.

⁶⁸ Blanquet, s. 21f.

⁶⁹ COM (1970) 600.

⁷⁰ Bulletin Supplement 4/75.

⁷¹ Blanquet, s. 22f.

detta övergavs det år 1983. Orsakerna till förslaget misslyckande var flera. Förslaget var bland annat alltför detaljrikt och nyskapande, vilket inkräktade för mycket på medlemsstaternas olika bolagsrättsliga principer. Medlemsstaterna hade speciellt svårt att hitta en tillfredsställande lösning om arbetstagarinflytande.⁷²

År 1987 återupptog kommissionen diskussionen om europabolag.⁷³ Kommissionen ansåg att ett antagande av en stadga för europabolag var nödvändigt för att kunna fullborda den inre marknaden år 1992.⁷⁴ Kommissionen lade fram sitt andra förslag om europabolag år 1989 och det bestod av dels en förordning om europabolag dels ett direktiv om arbetstagarinflytande i europabolag.⁷⁵ Förslaget omarbetades efter hörande av parlamentet samt ekonomiska och sociala kommittén och lades fram igen år 1991.⁷⁶ Kommissionen tog i det nya förslaget hänsyn till de problem förslaget från 1975 hade stött på. Det nya förslaget var nerkortat till 137 artiklar och övergav kontroversiella områden såsom skatterättsliga frågor och koncernregler. Harmoniseringen på bolagsrätten område hade även kommit längre nu än år 1975 och kommissionen ansåg att redan harmoniserade områden inte behövde regleras i förordningen. Förslaget hänvisade därför på åtskilliga områden till nationell bolagsrätt. Tanken på en uteslutande övernationell bolagsform övergavs således. En annan nyhet i förslaget var att styrelseformen i europabolag antingen kunde följa den dualistiska modellen, som i det första förslaget, eller den monistiska modellen.⁷⁷

Arbetstagarinflytande i europabolag reglerades i ett separat direktiv i förslaget från 1991. Kommissionen tog i direktivet hänsyn till de skillnader som fanns i medlemsstaternas lagstiftning om arbetstagarinflytande. Målet var dock att ett europabolag alltid skulle ha någon form av arbetstagarinflytande. Direktivförslaget ställde upp tre valfria modeller, vilka var inspirerade av tysk, fransk och engelsk rätt. Enligt den första modellen skulle arbetstagarna direkt representeras i företagsledningen och enligt den andra skulle ett särskilt organ upprättas med uppgift att tillvarata arbetstagarnas intressen. Slutligen enligt den tredje modellen skulle arbetstagarnas insyn och inflytande garanteras genom avtal mellan företagsledningen och arbetstagarrepresentanter.⁷⁸ Direktivförslaget kritiserades emellertid starkt av medlemsstaterna. Medlemsstater som till exempel Tyskland med en lång tradition av omfattande arbetstagarinflytande befarade en urholkning av dessa regler. Medlemsstater med inte lika omfattande regler om arbetstagarinflytande befarade däremot att system som det tyska skulle bli

⁷² Wehlau, s. 476.

⁷³ Blanquet, s. 23.

⁷⁴ Bulletin Supplement 3/88, s. 5.

⁷⁵ COM (1989) 268.

⁷⁶ COM (1991) 174-1 och 2.

⁷⁷ Blanquet, s. 24.

⁷⁸ Blanquet, s. 26f.

standard inom EU.⁷⁹ Det andra förslaget om europabolag riskerade därför liksom det första att rinna ut i sanden.

För att lösa det dödläge gällande arbetstagarinflytande som uppstod efter 1991 års förslag tillsatte kommissionen en arbetsgrupp, den s.k. Davignongruppen. År 1997 kom en rapport från Davignongruppen som föreslog lösningen att europabolagets ledning och arbetstagarna själva skulle söka nå ett avtal om ett system om arbetstagarinflytande. Davignongruppen ansåg att dessa parter var bäst lämpade att nå ett dylikt avtal med hänsyn till de kulturella skillnader som föreligger i såväl medlemsstater som företag. Först om ett avtal inte gick att nå skulle vissa referensbestämmelser träda i kraft.⁸⁰ Förslaget mottogs först positivt, med det visade sig senare att Storbritannien inte kunde acceptera referensbestämmelserna. Förhandlingarna i rådet fortsatte därför.⁸¹ I ett försök att nå en kompromiss föreslog Storbritannien år 1998 ändringar avseende referensbestämmelserna. Förslaget innebar att, om ett europabolag bildas genom fusion skulle det endast föreligga skyldighet att införa regler om arbetstagarinflytande om sådan skyldighet förelegat i de fusionerande bolagen. Samtliga medlemsstater utom Spanien godtog förslaget.⁸² Det dröjde drygt två år innan medlemsstaterna slutligen kunde komma överens avseende utformningen av referensbestämmelserna. Vid rådets toppmötet i Nice i december år 2000 fastställdes överenskommelsen och förslaget till förordning om stadga för europabolag och tillhörande direktiv om arbetstagarinflytande i europabolag antogs.⁸³

3.3 Förordning om stadga för europabolag

3.3.1 Tillämplig lag

Rådets förordning om stadga för europabolag⁸⁴ är bindande och direkt tillämplig i medlemsstaterna i enlighet med artikel 249 EG. Om inte annat anges är artikelhänvisningarna i detta avsnitt till denna förordning. Förordningen ger endast ramar för europabolagets verksamhet och överlåter detaljregleringen till de enskilda medlemsstaterna. Enligt artikel 9 regleras europabolag främst av förordningen och om förordningen uttryckligen tillåter det, av europabolagets bolagsordning. Frågor som inte eller endast delvis regleras av förordningen regleras i första hand av den lagstiftning medlemsstaterna specifikt har antagit för europabolag. I andra hand regleras sådana frågor av den lagstiftning som gäller för publika aktiebolag i den medlemsstat där europabolaget har sitt säte. Förordningen om stadga för europabolag

⁷⁹ Schulz och Eicker, s. 336.

⁸⁰ *Final Report of the Group of Experts on European Systems of Workers Involvement*. Se kommissionens hemsida: http://europa.eu.int/comm/employment_social/social/labour/davignon/davi_en.htm. Senast besökt 10 september 2002.

⁸¹ Goulet, s. 300.

⁸² Blanquet, s. 32f.

⁸³ Goulet, s. 300.

⁸⁴ Om inte annat anges är artikelhänvisningarna i detta avsnitt till denna förordning.

hänvisar ofta till nationell rätt. Detta har kritiserats då det anses att det inte endast kommer att finnas en typ av europabolag utan femton olika varianter av europabolag. Europabolagets ändamål kommer därför inte att kunna realiseras.⁸⁵ Jag återkommer till denna diskussion i slutet av kapitlet.

3.3.2 Europabolags karaktär

Ett europabolag är ett europeiskt publikt aktiebolag enligt artikel 1 och skall, om förordningen inte anger annat, behandlas som ett nationellt publikt aktiebolag.⁸⁶ Medlemsstaterna är skyldiga att se till att europabolag inte diskrimineras i förhållande till nationella aktiebolag.⁸⁷ Enligt artikel 12 får europabolag status som juridisk person den dagen det registreras i den medlemsstat där det har sitt säte. Ett europabolag får inte registreras om det saknas en överenskommelse om riktlinjer för arbetstagarinflytande i enlighet med direktivet om arbetstagarinflytande. Detta direktiv utgör ett oskiljbart komplement till förordningen om stadga för europabolag⁸⁸ och kommer att behandlas i ett senare avsnitt. Registrering av europabolag sker i ett nationellt register och information om att ett europabolag har registrerats skall offentliggöras i Europeiska gemenskapernas officiella tidning (EGT).⁸⁹ Något centralt europeiskt register för europabolag kommer alltså inte att finnas.⁹⁰

Ett europabolags firma skall innehålla förkortningen ”SE” enligt artikel 11. ”SE” kommer ifrån europabolagets latinska term *Societas Europaea*. Förordningen föreskriver att det är endast europabolag som får ha firmor, vilka innehåller förkortningen ”SE”. Om ett nationellt bolag redan innan förordningen träder i kraft har en firma, som innehåller denna förkortning, behöver bolaget emellertid inte ändra sin firma. Den svenska banken SEB kan alltså även i fortsättningen använda detta namn.⁹¹

Enligt artikel 4 skall ett europabolags aktiekapital vara uttryckt i euro och uppgå till minst 120 000 euro. Lägsta tillåtna aktiekapital har medvetet satts relativt högt, då nationella aktiebolag skall ombildas till europabolag utifrån ett seriöst ändamål och inte endast i syfte att försöka kringgå betungande nationella bestämmelser. Så länge en medlemsstat inte deltar fullt ut i EMU-samarbetet kan aktiekapitalet anges i nationell valuta i stället för euro. Ett europabolag får dock under alla omständigheter även uttrycka sitt aktiekapital i euro.⁹² Europabolagets aktiekapital, aktiekapitalets bibehållande, ändringar av det samt europabolagets aktier, obligationer och andra jämförbara värdepapper regleras av lagstiftningen i den medlemsstat där

⁸⁵ Se t.ex. Huiskes och Wehlau.

⁸⁶ Artikel 10.

⁸⁷ Punkt 5 i ingressen till förordning om stadga för europabolag.

⁸⁸ Punkt 19 i ingressen till förordning om stadga för europabolag.

⁸⁹ Artikel 14.

⁹⁰ Frequently Asked Questions nr 5.

⁹¹ Johansson, s. 9.

⁹² Artikel 67.1.

europabolaget har sitt säte.⁹³ I fråga om kapitalfrågor skall medlemsstaterna följa de bestämmelser som följer av kapitaldirektivet.⁹⁴ Trots att dessa regler är relativt ingående lämnar de betydande utrymme åt medlemsstaternas egna övervägande då direktivet är ett minimidirektiv.⁹⁵

3.3.3 Bildande

3.3.3.1 Allmänt

Förordningen innehåller detaljerade regler för bildandet av europabolag. Trots detta behandlar förordningen inte alla aspekter av bildandet. Detta innebär att, om förordningen inte anger annat, regleras bildandet av ett europabolag av lagstiftningen som gäller för publika aktiebolag i den medlemsstat där europabolaget kommer att förlägga sitt säte.⁹⁶ Förordningen kan därför ses som ett komplement till medlemsstaternas lagstiftning.⁹⁷ Ett europabolag kan bildas genom fusion, bildande av ett europaholdingbolag, bildande av ett europadotterbolag eller ombildning av ett nationellt publikt aktiebolag till ett europabolag. Det grundläggande kravet för bolag, som vill bilda europabolag, är att de har bildats i enlighet med en medlemsstats lagstiftning samt har sitt säte och huvudkontor inom EU.⁹⁸ Bolag som inte har sitt huvudkontor inom EU får således normalt inte delta i bildandet av europabolag. Medlemsstaterna får dock föreskriva att så är fallet om bolaget är bildat i enlighet med lagstiftningen i en medlemsstat, har sitt säte i den medlemsstaten och har en faktisk anknytning till ekonomin i en medlemsstat.⁹⁹ Faktisk anknytning innebär att bolaget skall ha ett driftställe i medlemsstaten och driva verksamhet därifrån.¹⁰⁰

Förordningen om stadga för europabolag syftar till att skapa en enhetlig rättslig ram för bolag som vill utföra sin verksamhet på gemenskapsnivå.¹⁰¹ Grundtanken med europabolag är att de skall ha en europeisk dimension. Bolag, som bildar ett europabolag, måste därför omfattas av minst två olika medlemsstaters lagstiftning. För bolag, som bildar ett europaholdingbolag eller ett europadotterbolag, finns även den alternativa möjligheten att minst två av bolagen har haft ett dotterbolag eller en filial i en annan medlemsstat under minst två år. Ett nationellt publikt aktiebolag, som vill ombildas till ett europabolag, kan självklart inte uppfylla det förstnämnda alternativet utan för det gäller endast det sistnämnda alternativet.¹⁰² Nystartade bolag, som för närvarande inte har någon gränsöverskridande verksamhet, men vill etablera sig i en annan medlemsstat är således uteslutna från att ombildas till

⁹³ Artikel 5.

⁹⁴ Se kapitel 2.3.

⁹⁵ Johansson, s. 16.

⁹⁶ Artikel 15.1.

⁹⁷ Schulz och Eicker, s. 334.

⁹⁸ Artikel 2.

⁹⁹ Artikel 2.5.

¹⁰⁰ Punkt 23 i ingressen till förordning om stadga för europabolag.

¹⁰¹ Punkt 1 i ingressen till förordning om stadga för europabolag.

¹⁰² Artikel 2.

ett europabolag. Möjligheten är dock öppen för bolag som planerar sin verksamhet och har haft ett dotterbolag eller en filial i en annan medlemsstat under minst två år. Det kan uppfattas som inkonsekvent att utesluta den förra kategorin.¹⁰³ Syftet med denna bestämmelse är emellertid att europabolag skall från början ha en fast förankrad gränsöverskridande verksamhet.

3.3.3.2 Bildande genom fusion

Enligt artikel 2 får publika aktiebolag bilda europabolag genom fusion. Europabolaget gör gränsöverskridande fusioner möjliga; som nämnades ovan är det en möjlighet som i princip inte har förelegat tidigare. En fusion får naturligtvis endast genomföras så länge EU:s konkurrensregler efterlevs.¹⁰⁴

En gränsöverskridande fusion medför ofta betydande skattekonsekvenser, vilket försvårar och fördyrar fusionen. Detta beror till stor del på att obeskattade reserver i bolagen tas fram till beskattning. Hur detta skall lösas behandlas i ett senare avsnitt.

Fusionen kan enligt artikel 17 genomföras antingen genom förvärv eller genom bildande av ett nytt bolag. Fusion genom förvärv innebär att ett eller flera bolag (överlåtande bolag) upplöses utan likvidation och överför sina samtliga tillgångar och skulder till ett annat bolag (övertagande bolag). Fusion genom bildande av ett nytt bolag innebär att flera bolag (överlåtande bolag) upplöses utan likvidation och överför sina samtliga tillgångar och skulder till ett nybildat bolag. Aktieägarna i de överlåtande bolagen får som ersättning aktier i det övertagande eller det nybildade bolaget. De överlåtande bolagen upphör att existera.¹⁰⁵ Vid fusion genom förvärv antar det övertagande bolaget bolagsformen europabolag samtidigt med fusionen och vid fusion genom bildande av ett nytt bolag är europabolaget det nybildade bolaget.¹⁰⁶

Medlemsstaternas lagstiftning för nationella fusioner har harmoniserats genom fusionsdirektivet.¹⁰⁷ Om förordningen inte reglerar en fråga angående bildandet av ett europabolag genom fusion gäller medlemsstaternas lagstiftning i enlighet med fusionsdirektivet.¹⁰⁸ Lednings- eller förvaltningsorganen i de fusionerande bolagen skall enligt artikel 20 inför en fusion utarbeta ett fusionsförslag. Fusionsförslaget skall bland annat innehålla europabolagets planerade firma och säte, europabolagets bolagsordning och hur arbetstagarinflytande i enlighet med direktivet om arbetstagarinflytande skall fastställas. Fusionsförslaget granskas sedan av en utsedd expert och presenteras för bolagens aktieägare.¹⁰⁹ Enligt artikel 23 skall bolagsstämman i vart och ett av de fusionerande bolagen godkänna fusionsförslaget. Fusionens

¹⁰³ Schulz och Eicker, s. 336.

¹⁰⁴ Punkt 2 i ingressen till förordning om stadga för europabolag.

¹⁰⁵ Artikel 29.

¹⁰⁶ Artikel 17.2 sista stycket.

¹⁰⁷ Se kapitel 2.3.

¹⁰⁸ Artikel 18.

¹⁰⁹ Artikel 22.

lagenlighet kontrolleras därefter av behörig myndighet och intyg utfärdas över att alla formaliteter inför fusionen har fullgjorts.¹¹⁰ De fusionerande bolagens borgenärer och rättighetsinnehavare skyddas enligt artikel 24 av den lagstiftning som är tillämplig på de fusionerande bolagen. En medlemsstat får införa regler till skydd för minoritetsaktieägare som har motsatt sig fusionen.¹¹¹ Företags rätt att fusionera har enligt artikel 19 till viss del inskränkts, då en medlemsstat kan förbjuda företag, som lyder under dess lag, att delta i en fusion om förbudet grundas på hänsyn till allmänintresset.

3.3.3.3 Bildande av europaholdingbolag

Både publika och privata aktiebolag får enligt artikel 2 bilda europaholdingbolag. Till skillnad mot fusion upphör inte bolag som bildar ett europaholdingbolag att existera. Lednings- eller förvaltningsorganen i de bolag, som tar initiativ till att bilda ett europaholdingbolag, skall utarbeta ett förslag till bildandet av holdingbolaget. Förslaget skall i princip innehålla samma uppgifter som ett fusionsförslag enligt artikel 20 och dessutom fastställa den lägsta andel aktier som måste tillskjutas av aktieägarna i de initiativtagande bolagen för att europaholdingbolaget skall bildas. Denna andel skall bestå av aktier som berättigar till mer än 50 % av rösterna i europaholdingbolaget. Förslaget skall vidare behandla bolagsbildningens juridiska och ekonomiska aspekter samt vilka följder antagandet av bolagsformen europabolag får för aktieägare och arbetstagare. Förslaget skall granskas av en utsedd expert, som avger ett skriftligt yttrande till aktieägarna i varje bolag. Därefter skall bolagsstämman i varje initiativtagande bolag godkänna förslaget. Ett europaholdingbolag kan endast bildas om aktieägarna i de initiativtagande bolagen tillskjuter den minimala andel aktier som fastställdes i förslaget.¹¹² Medlemsstaterna får enligt artikel 34 införa regler till skydd för minoritetsaktieägare, borgenärer och arbetstagare i de initiativtagande bolagen. Förordningen behandlar inte koncernrättsliga frågor, vilka därför endast är föremål för nationell rätt.

3.3.3.4 Bildande av europadotterbolag

Bolag får enligt artikel 2 bilda europadotterbolag genom att teckna aktier i bolaget. Med bolag avses bolag enligt civil- och handelslagstiftning samt andra offentlighetsrättsliga eller privaträttsliga enheter. Exempelvis kan en EEIG och ett svenskt handelsbolag bilda ett europadotterbolag. Förordningen ställer inte upp några bestämmelser om bildandet av europadotterbolag utan det regleras uteslutande av de nationella bestämmelser som hade varit tillämpliga om bolagen hade bildat ett dotterbolag i form av ett publikt aktiebolag.¹¹³ Ett europabolag får enligt artikel 3 även själv bilda ett europadotterbolag.

¹¹⁰ Artikel 25.

¹¹¹ Artikel 24.

¹¹² Artikel 32.

¹¹³ Artikel 36.

3.3.3.5 Ombildning av publika aktiebolag till europabolag

Ett publikt aktiebolag får enligt artikel 2 ombildas till ett europabolag. En ombildning till ett europabolag innebär inte att bolaget avvecklas, utan bolaget behåller sin ursprungliga identitet. Enligt artikel 37 får bolagets säte dock inte flyttas i samband med ombildningen. Denna regel tillkom för att begränsa risken att bolag flyttar ifrån betungande nationell lagstiftning.¹¹⁴ Bolagets lednings- eller förvaltningsorgan skall utarbeta ett förslag till ombildningen, vilket skall redogöra för dels ombildningens juridiska och ekonomiska aspekter dels vilka verkningar antagandet av bolagsformen europabolag får för aktieägare och arbetstagare. Förslaget om ombildningen och europabolagets bolagsordning skall därefter godkännas av bolagsstämman.¹¹⁵ Att bilda ett europabolag genom ombildning kommer troligtvis att användas ofta, då det formella förfarandet är förhållandevis enkelt.¹¹⁶

Ett europabolag som har varit registrerat i mer än två år får ombildas till ett publikt aktiebolag som faller under lagstiftningen i den medlemsstat där bolaget har sitt säte. En ombildning av ett europabolag till ett publikt aktiebolag innebär inte heller att det förra avvecklas eller att en ny juridisk person skapas. Förfarandet vid ombildning från ett europabolag till ett publikt aktiebolag är samma som vid förfarandet för det omvända.¹¹⁷

3.3.4 Organisation

Ett europabolag består enligt artikel 38 av bolagsstämman och ledningsorgan. Bolagsstämman skall besluta i de frågor som ankommer på stämman dels enligt förordningen, till exempel att flytta ett europabolags säte till en annan medlemsstat eller ombildning av ett publikt aktiebolag till ett europabolag, dels enligt lagstiftningen i den medlemsstat där europabolaget har sitt säte.¹¹⁸ Planeringen och genomförandet av bolagsstämman samt röstningsförfarandena regleras enligt artikel 53 av säteslandets lagstiftning avseende publika aktiebolag. Bolagsstämman skall normalt sammanträda minst en gång per kalenderår. Ledningsorganen i europabolaget kan emellertid när som helst sammankalla bolagsstämman. Dessutom kan aktieägare, som tillsammans innehar minst 10 % av det tecknande aktiekapitalet, sammankalla bolagsstämman.¹¹⁹ Enligt artikel 57 fattas bolagsstämmans beslut normalt med enkel majoritet, såvida inte annat föreskrivs i förordningen eller säteslandets lagstiftning.

I ingressen till förordningen fastställs att det är viktigt att europabolag drivs effektivt samtidigt som en noggrann tillsyn över förvaltningen säkerställs.¹²⁰ Inom EU finns det som nämndes ovan två olika modeller för ett aktiebolags

¹¹⁴ Blanquet, s. 46.

¹¹⁵ Artikel 37.

¹¹⁶ Blanquet, s. 46.

¹¹⁷ Artikel 66.

¹¹⁸ Artikel 52.

¹¹⁹ Artiklarna 54 och 55.

¹²⁰ Punkt 14 i ingressen till förordning om stadga för europabolag.

ledning, den monistiska och den dualistiska modellen. Ett europabolag kan enligt artikel 38 välja vilken modell som skall användas på dess ledning. Valet av ledningsmodell fastställs i europabolagets bolagsordning. Medlemsstater som saknar bestämmelser om en ledningsmodell måste införa sådana.¹²¹ Tyskland har exempelvis ingen lagstiftning för den monistiska modellen och måste således anta en sådan i förhållande till europabolag. Samtidigt som europabolag får välja ledningsmodell, måste emellertid en klar ansvarsfördelning göras mellan de personer som sköter bolagets förvaltning och de som utövar tillsynen.¹²²

I den dualistiska modellen styrs europabolaget av två organ, ett ledningsorgan och ett tillsynsorgan. Ledningsorganet ansvarar för europabolagets ledning och förvaltning medan tillsynsorganet kontrollerar ledningsorganets förvaltning. Medlemsstaterna kan föreskriva att en verkställande direktör skall ansvara för den dagliga ledningen och förvaltningen av bolaget. Tillsynsorganet får inte vidta några förvaltningsåtgärder avseende europabolaget då dess funktion endast är kontrollerande. En person får inte samtidigt vara ledamot i ledningsorganet och tillsynsorganet. Ledamöterna i ledningsorganet väljs och entledigas av tillsynsorganet medan ledamöterna i tillsynsorganet väljs och entledigas av bolagsstämman.¹²³ Enligt artikel 141 skall ledningsorganet regelmässigt informera tillsynsorganet om bolagets ekonomiska situation och dess planerade framtida utveckling. Ledningsorganet skall även informera tillsynsorganet om händelser som kan medföra betydande konsekvenser för bolaget. Tillsynsorganet har rätt att begära in all för sin kontroll nödvändig information från ledningsorganet.

I den monistiska modellen styrs europabolaget av ett förvaltningsorgan. Förvaltningsorganet både leder och förvaltar europabolaget. Även i detta system kan medlemsstaterna föreskriva att en verkställande direktör skall ansvara för den dagliga ledningen och förvaltningen av bolaget. Ledamöterna i förvaltningsorganet väljs och entledigas av bolagsstämman.¹²⁴ Förvaltningsorganet skall enligt artikel 44 regelmässigt sammanträda för att diskutera bolagets situation och dess planerade framtida utveckling.

Det föreligger således inte något krav på att ett europabolag skall ha någon verkställande direktör. Även om en sådan utses är det av vikt att notera att verkställande direktör inte anses vara ett bolagsorgan.¹²⁵

Förordningen ställer vidare upp ett antal gemensamma bestämmelser för den monistiska och den dualistiska modellen. Ett europabolags bolagsordning skall innehålla en uppräknig av de kategorier av åtgärder, som kräver tillsynsorganets godkännande i den dualistiska modellen, eller som kräver förvaltningsorganets uttryckliga beslut i den monistiska modellen. En med

¹²¹ Blanquet, s. 49; Artiklarna 39.5 och 43.4.

¹²² Punkt 14 i ingressen till förordning om stadga för europabolag.

¹²³ Artiklarna 39 och 40.

¹²⁴ Artikel 43.

¹²⁵ Johansson, s. 20.

lemsstat får även föreskriva att vissa kategorier av åtgärder alltid skall finnas med i bolagsordningen för de europabolag som är registrerade i medlemsstaten.¹²⁶ En medlemsstat får vidare föreskriva att en juridisk person har rätt att vara ledamot i ett bolagsorgan. Om en juridisk person är sådan ledamot skall en fysisk person utses till dess företrädare. Huruvida en person får väljas till ledamot i ett bolagsorgan eller inte avgörs av lagstiftningen i den medlemsstat där europabolaget har sitt säte. Detta betyder att enbart personer, som kan väljas till motsvarande funktion i ett nationellt publikt aktiebolag, kan väljas till ledamot i europabolagets organ.¹²⁷ Bolagsorganens beslut fattas om inget annat föreskrivs med enkel majoritet enligt artikel 50. Ledamöterna i europabolagets organ får varken under pågående eller efter avslutat uppdrag lämna ut information som skulle kunna skada bolagets intressen. Information får dock lämnas ut om det krävs av säteslandets lagstiftning eller är av allmänt intresse.¹²⁸ Ledamöterna i europabolagets organ är vidare enligt artikel 51 ansvariga för skada som tillfogas bolaget på grund av att de har åsidosatt sina skyldigheter. Skadeståndsskyldigheten regleras av lagstiftningen i den medlemsstat där europabolaget har sitt säte.

3.3.5 Europabolags säte och flyttning av säte

Ett europabolag skall enligt artikel 12 registreras i den medlemsstat där det har sitt säte. Ett europabolags säte fastställs i dess bolagsordning. Ett europabolag har dock inte möjlighet att förlägga sitt säte var det än önskar. Enligt artikel 7 skall ett europabolags huvudkontor och säte vara beläget i samma land. Denna bestämmelse skall förhindra att europabolag används för icke önskvärda ändamål såsom skattebedrägerier och penningtvätt.¹²⁹ Bestämmelsen kan anses stödja säteteorin.¹³⁰ Om ett europabolag inte längre har sitt säte och huvudkontor i samma medlemsstat skall enligt artikel 64 bolaget försättas i likvidation.

Ett europabolag får enligt artikel 8 flytta sitt säte till en annan medlemsstat. En sådan flyttning innebär varken att europabolaget avvecklas eller att en ny juridisk person bildas. Bolags flyttning av säte kan emellertid medföra skattekonsekvenser. Detta skatterättsliga problem behandlas i ett senare avsnitt.

Det uppställs ett antal formella krav vid en flyttning av säte. Bolagets lednings- eller förvaltningsorgan skall upprätta ett förslag till flyttning, som skall innehålla bland annat det säte som föreslås för europabolaget, följer för arbetstagarinflytandet och rättigheter till skydd för aktieägare och borgenärer. Förslaget skall även redogöra för flyttningens juridiska och ekonomiska aspekter. Beslut om flyttning fattas av bolagsstämman med kvalificerad majoritet och en behörig myndighet i den medlemsstat där eu

¹²⁶ Artikel 48.

¹²⁷ Artikel 47.

¹²⁸ Artikel 49.

¹²⁹ Frequently Asked Questions nr. 6.

¹³⁰ Schulz och Eicker, s. 333.

ropabolaget har sitt säte före flyttningen skall bekräfta att alla formaliteter har fullgjorts. Europabolaget skall även visa att dess borgenärens intressen är skyddade på betryggande sätt i överensstämmelse med lagstiftningen i den medlemsstat där europabolaget har sitt säte före flyttningen. Medlemsstaterna får vidare anta bestämmelser till skydd för minoritetsaktieägare som motsätter sig flyttningen. Flyttningen av europabolagets säte blir gällande den dagen det registreras i den medlemsstat där bolaget har sitt nya säte. Ett europabolags rätt att flytta sitt säte är dock inskränkt då en medlemsstat kan föreskriva att en behörig myndighet kan motsätta sig flyttningen. Ett sådant motsättande får endast grundas på hänsyn till allmänintresset.¹³¹

3.3.6 Övriga bestämmelser

Europabolag skall enligt artikel 61 vid upprättande av årsbokslut och eventuellt koncernbeslut samt offentliggörande av boksluten följa vad som föreskrivs för publika aktiebolag i den medlemsstat där europabolaget har sitt säte. Medlemsstaterna skall vad gäller redovisningen i publika aktiebolag och redovisningen i koncerner följa det fjärde och det sjunde bolagsdirektivet.¹³² Dessa direktiv erbjuder emellertid så många olika valmöjligheter för medlemsstaterna att de nationella reglerna ofta uppvisar relativt stora skillnader.

Avveckling, likvidation, obestånd och betalningsinställelse regleras av den lagstiftning, som gäller för publika aktiebolag, i den medlemsstat där europabolaget har sitt säte.¹³³

3.3.7 Skatterättsliga frågor

Hur beskattning av europabolag skall ske regleras inte i förordningen om stadga för europabolag. Kommissionen har emellertid uppgivit att europabolag kommer i skattehänseende att behandlas som vilket multinationellt bolag som helst i enlighet med nationell skatterätt och är skatteskyldigt i de länder det bedriver verksamhet.¹³⁴ Europabolaget leder således inte till några skattemässiga fördelar. Trots detta faktum medför bolagsformen att antal skattemässiga problem, vilka måste lösas för att europabolag skall bli en attraktiv och användbar bolagsform. En del av dessa problem är redan lösta, andra inte. Som nämndes ovan kan en gränsöverskridande fusion medföra betydande skattekonsekvenser. Europabolag, som bildas genom fusion, kommer emellertid att kunna dra nytta av direktiv 90/434/EEG om ett gemensamt beskattningssystem för gränsöverskridande fusioner.¹³⁵ Direktivet syftar till att minska de skattekonsekvenser, som en fusion mellan företag från olika medlemsstater, medför. Detta kräver dock ett tekniskt

¹³¹ Artikel 8.

¹³² Se kapitel 2.3.

¹³³ Artikel 63.

¹³⁴ Blanquet, s. 54.

¹³⁵ Se kapitel 2.4.

tilllägg av direktivet.¹³⁶ Europabolag är det första bolag som direktivet tillämpas på och det återstår att se hur det fungerar i praktiken. Europabolag kommer även att kunna dra nytta av direktiv 90/435/EEG om ett gemensamt beskattningssystem för moder- och dotterbolag hemmahörande i olika medlemsstater.¹³⁷ Detta direktiv syftar till att minska risken för dubbelbeskattning vid utdelning från ett utländskt dotterbolag till moderbolag. Även här krävs dock ett tekniskt tilllägg av direktivet.

Det föreligger dock skattemässiga problem med europabolag som inte är lösta. Främst föreligger det trots direktiv 90/435/EEG en stor risk för att europabolag kommer att dubbelbeskattas. Hur denna risk skall elimineras har kommissionen inte tagit ställning till än. Vidare kan det uppkomma problem när ett europabolag flyttar sitt säte från en medlemsstat till en annan. Enligt artikel 8 innebär en sådan flyttning varken att bolaget avvecklas eller att en ny juridisk person bildas. I dagsläget beskattar emellertid många medlemsstater bolags flyttning av säte som om bolaget avvecklas. Ett dylikt förfarande från medlemsstaternas sida vad beträffar europabolags flyttning av säte skulle försvåra och fördyra en sådan.¹³⁸

Europabolag har vidare ingen möjlighet att göra förlustavdrag mellan sina verksamheter i olika länder. I 1991 års förslag till stadga för europabolag fanns en bestämmelse om förlustutjämning. Den innebar att ett europabolag skulle ha möjlighet att balansera förlust i ett land mot vinst i ett annat och att den totala vinsten eller förlusten för europabolaget sedan skulle portioneras ut på de olika länderna bolaget var verksamt i. Möjligheten till balansering av vinst och förlust i olika länder skulle i stor utsträckning underlätta för europabolag. Medlemsstaterna kunde emellertid inte komma överens och bestämmelsen lyftes ut ur den nu antagna förordningen om stadga för europabolag.¹³⁹

3.4 Direktiv om arbetstagarinflytande

Frågan om arbetstagarinflytandet har varit en av de stora stötestenarna i arbetet med att ta fram ett förslag till europabolag. Sedan 1991 års förslag om europabolag är det medlemsstaternas oförmåga att nå en överenskommelse om arbetstagarinflytandet som har hindrat antagandet av en stadga för europabolag. Medlemsstaternas lagstiftning om arbetstagarinflytande skiljer sig mycket åt och ingen av medlemsstaterna har i någon större utsträckning varit beredd att ge avkall på sina bestämmelser. Trots detta lyckades medlemsstaterna att nå en överenskommelse i slutet av år 2000 och direktivet om arbetstagarinflytande antogs samtidigt som förordningen om stadga för europabolag. Om inte annat anges är artikelhänvisningarna i detta avsnitt till direktivet om arbetstagarinflytande. Detta direktiv utgör ett oskiljbart kom

¹³⁶ Frequently Asked Questions nr. 8.

¹³⁷ Se kapitel 2.4.

¹³⁸ Blanquet, s. 42.

¹³⁹ Goulet, s. 313.

plement till förordningen och måste tillämpas tillsammans med denna.¹⁴⁰ En direkt följd av detta är att ett europabolag inte kan registreras och därmed inte heller bli en juridisk person om det saknas en överenskommelse om arbetstagarinflytande. Direktivet är i enlighet med artikel 249 EG inte direkt tillämplig i medlemsstaterna utan måste implementeras i de nationella rättsystemen. Direktivet om arbetstagarinflytande är till viss del oerhört detaljrikt vilket gör det komplicerat och svårtillgängligt.¹⁴¹

Direktivet avser att säkerställa att bildandet av ett europabolag inte medför att arbetstagarinflytandet försvinner eller minskar i de bolag som ingår i det nybildade europabolaget.¹⁴² Det fastställs emellertid inte en enhetlig europeisk modell för arbetstagarinflytande. Direktivet grundar sig i stället på avtalsfrihet, vilket innebär att det är arbetstagarrepresentanterna och ledningsorganen i europabolaget som skall komma överens om ett avtal för arbetstagarinflytandet.¹⁴³ Avtalsfriheten medför att varje europabolag kan ha ett system som är skraddarsytt för företagets specifika kultur och dess arbetstagare.¹⁴⁴ Det föreligger emellertid en begränsning av avtalsfriheten. Begränsningen gäller vid ombildning av ett nationellt publikt aktiebolag till ett europabolag och innebär att avtalet skall föreskriva samma nivå av arbetstagarinflytande, som förelåg i det tidigare bolaget.¹⁴⁵

Förhandlingar skall inledas mellan de deltagande bolagens arbetstagarrepresentanter och ledningsorgan inför bildandet av ett europabolag. Syftet med förhandlingarna är att komma överens om ett avtal för arbetstagarinflytandet i det framtida europabolaget. Ett särskilt förhandlingsorgan, som företräder arbetstagarna i de berörda bolagen, skall inrättas för detta ändamål. Ledamöterna i det särskilda förhandlingsorganet skall enkelt uttryckt väljas i proportion till antalet anställda i varje medlemsstat.¹⁴⁶ Förhandlingarna mellan det särskilda förhandlingsorganet och ledningsorganen kan enligt artikel 5 i princip föras under maximalt ett år.

Arbetstagarinflytande innebär generellt att arbetstagarrepresentanter kan utöva ett inflytande på beslut som fattas av bolaget. Inflytandet har dock olika styrka beroende av vilken form av arbetstagarinflytande som används. Direktivet ställer upp tre former för arbetstagarinflytande, nämligen information, samråd och medverkan. Information innebär, att bolagets ledningsorgan skall informera det organ som företräder arbetstagarna, det s.k. representationsorganet, om frågor som rör europabolaget. Informationen skall ha ett innehåll som ger representationsorganet möjlighet att göra en bedömning av eventuella konsekvenser och om samråd med ledningsorganen bör inledas. Samråd innebär, upprättande av en dialog mellan

¹⁴⁰ Punkt 19 i ingressen till förordning om stadga för europabolag.

¹⁴¹ Lutter, s. 5.

¹⁴² Punkt 3 i ingressen till direktiv om arbetstagarinflytande.

¹⁴³ Punkterna 5 och 8 i ingressen till direktiv om arbetstagarinflytande.

¹⁴⁴ Blanquet, s. 58.

¹⁴⁵ Artikel 4.4.

¹⁴⁶ Artikel 3.

ledningsorgan och representationsorgan vilken ger möjlighet för den senare att lämna synpunkter på ledningsorganens planerade åtgärder. Medverkan är den mest inflytelserika formen för arbetstagarinflytande och innebär att representationsorganet har rätt att medverka vid val till europabolagets ledningsorgan.¹⁴⁷

Avtalet som upprättas i förhandlingarna skall innehålla de former för arbetstagarinflytande som skall tillkomma representationsorganet. Avtalet skall enligt artikel 4 bland annat fastställa avtalets omfattning, representationsorganets sammansättning, formerna för information och samråd, huvudinnehållet i ordningen för medverkan, dess giltighetstid samt den dagen då avtalet skall träda i kraft.

Om parterna inte lyckas nå ett avtal skall avseende arbetstagarinflytande lagstiftningen i den medlemsstat där europabolaget har sitt säte tillämpas. Lagstiftningen skall dock stämma överens med de referensbestämmelser som anges i en bilaga till direktivet.¹⁴⁸ Direktivet ger emellertid medlemsstaterna i vissa fall utrymme för hur dessa regler skall utformas, vilket leder till att reglerna kommer att skilja sig åt i de olika medlemsstaterna. Referensbestämmelserna har medvetet gjorts oattraktiva för att starkt motivera parterna att träffa avtal om arbetstagarinflytande.¹⁴⁹ Referensbestämmelserna reglerar sammansättningen av arbetstagarnas representationsorgan, information och samråd samt medverkan. Medlemsstaterna hade svårigheter att komma överens om referensbestämmelserna för medverkan, vilket har lett till att just de specifika reglerna i vissa fall inte skall tillämpas. När de skall tillämpas beror på hur arbetstagarnas medverkan reglerades i de olika bolagen innan det nya europabolaget bildades, i enlighet med principen om att tidigare förvärvade rättigheter skall bibehållas.¹⁵⁰ Om ett europabolag bildas genom fusion skall referensbestämmelserna för medverkan endast tillämpas om minst 25 % av antalet arbetstagare i de initiativtagande bolagen omfattades av någon form av arbetstagarmedverkan. Då ett europabolag bildas som ett holdingbolag eller ett dotterbolag skall referensbestämmelserna endast tillämpas om minst 50 % av antalet arbetstagare i de initiativtagande bolagen omfattades av någon form av arbetstagarmedverkan. Om däremot ett europabolag bildas genom ombildning och arbetstagarnas medverkan har reglerats av en medlemsstats bestämmelser skall de fortsätta att gälla för europabolaget.¹⁵¹ Om ett svenskt aktiebolag skulle ombildas till ett europabolag innebär det att de svenska arbetsrättsliga reglerna om arbetstagares medverkan fortsätter att vara tillämpliga på bolaget.¹⁵²

¹⁴⁷ Artikel 2.

¹⁴⁸ Artikel 7.1.

¹⁴⁹ Goulet, s. 309.

¹⁵⁰ Punkt 18 i ingressen till direktiv om arbetstagarinflytande.

¹⁵¹ Artikel 7.2.

¹⁵² Goulet, s. 310.

3.5 Fördelar och nackdelar med europabolag

Företag etablerar sig i allt större utsträckning på den europeiska marknaden. Europeiska företag måste emellertid verka genom olika nationella dotterbolag då de vill etablera sig i andra medlemsstater, vilket leder till att europeiska koncerner bildas genom invecklade strukturer av dotterbolag och holdingbolag. En dylik bolagsstruktur är administrativt tungrodd och kostnadskrävande. Europabolag gör det däremot möjligt för europeiska företag att verka som en enda juridisk person inom hela EU.¹⁵³ Tanken med europabolag är att i största möjliga mån få till stånd en överensstämmelse mellan europeiska företags ekonomiska och rättsliga enheter.¹⁵⁴ Det innebär en administrativ fördel för företag att kunna verka som endast ett bolag. Det medför att det enbart behövs en styrelse och inte som tidigare en styrelse i varje bolag inom koncernen. Europabolag har således en enkel och central organisation. Ett europabolag behöver dessutom endast uppfylla redovisningsreglerna i ett land, nämligen det land där bolaget har sitt säte. Att endast ha ett bolag medför även att kostnader för bolagsbildning, förvaltning och avveckling minskas eller undviks helt och hållet.¹⁵⁵ En av kommissionen utsedd expertgrupp har uppskattat att företag inom EU genom att omstrukturera och bilda europabolag tillsammans kommer att kunna göra besparingar på upp till 30 miljarder euro per år.¹⁵⁶

Röster har emellertid höjts och hävdats att det i dag inte föreligger något behov av bolagsformen europabolag. Det framhålls att europeiska koncerner redan har anpassat sig till de olika nationella systemen och skapat kostnadseffektiva bolagsstrukturer med dotterbolag och holdingbolag.¹⁵⁷ Vidare framhålls att det är mest kostnadseffektivt att bedriva verksamhet i ett visst land genom ett bolag som är bildat enligt det landets lagstiftning.¹⁵⁸ Det kan även vara nödvändigt att ha dotterbolag i de länder som koncernen är verksam i till exempel för att kunna begränsa eventuella skadeståndskrav.¹⁵⁹

Europabolag möjliggör två bolagsrättsliga åtgärder vilka i princip inte kan genomföras av nationella aktiebolag, nämligen gränsöverskridande fusioner och flyttning av säte med bibehållen identitet. En viktig fördel med europabolag, och som framhålls ofta, är att europabolag kan bildas genom att två eller flera företag från olika medlemsstater fusionerar. Möjligheten att genomföra gränsöverskridande fusioner främjar starkt samarbete mellan företag över de nationella gränserna. Genom gränsöverskridande fusioner kommer företag ha möjlighet att uppbringa det kapital och den know-how som fordras för en konkurrenskraftig position på världsmarknaden.¹⁶⁰ Euro

¹⁵³ Blanquet, s. 34.

¹⁵⁴ Punkt 4 och 6 i ingressen till förordning om stadga för europabolag.

¹⁵⁵ Goulet, s. 311.

¹⁵⁶ Ciampi Report, s. 9.

¹⁵⁷ Wehlau, s. 504.

¹⁵⁸ Pehrson, s. 105.

¹⁵⁹ Goulet, s. 312.

¹⁶⁰ Blanquet, s. 35.

pabolag kommer även ha ökade möjligheter att skaffa fram kapital i samtliga medlemsstater i jämförelse med nationella bolag.¹⁶¹

Det uppkommer ofta oövervinneliga problem när ett aktiebolag skall flytta sitt säte från en medlemsstat till en annan. Ett europabolag kan däremot relativt enkelt flytta sitt säte från en medlemsstat till en annan. En sådan flyttning innebär varken att europabolaget avvecklas eller att en ny juridisk person bildas. Detta innebär att europabolag kan flytta inom EU när verksamheten kräver det, utan att behöva ta hänsyn till juridiska överväganden.¹⁶² Om ett europabolag väljer att flytta sitt säte till en annan medlemsstat ändras emellertid den tillämpliga nationella rätten. Som nämndes ovan kan en flyttning av säte dessutom medföra skatterättsliga problem.

Förordningen om stadga för europabolag ger endast ramar för hur verksamheten skall bedrivas. Den dagliga verksamheten i europabolaget kommer att regleras av nationell rätt, dvs. lagstiftningen i den medlemsstat där europabolaget har sitt säte. Trots att den nationella bolagsrättsliga lagstiftningen, som förordningen hänvisar till, ofta är harmoniserad föreligger det skillnader mellan medlemsstaterna. Detta medför att det finns en stor risk att olika typer av europabolag bildas, exempelvis ett franskt och ett danskt europabolag.¹⁶³ Ett syfte med införandet av europabolag är att övervinna de bolagsrättsliga svårigheter som medlemsstaternas olika bolagsformer uppställer. Då europabolag inte regleras enhetligt i medlemsstaterna uppfylls emellertid inte detta syfte. Samspelet mellan EG-rätt och nationell rätt som förordningen bygger på är resultatet av en politisk kompromiss. Utan denna lösning hade europabolaget inte kommit till stånd. Kritiker menar dock att det hade varit bättre att vänta med införandet av europabolag än att skapa ett europabolag som inte helt uppfyller dess syften.¹⁶⁴

En viktig fördel med bolagsformen europabolag är att den kan överbygga psykologiska hinder som uppkommer vid gränsöverskridande samarbete. Vid en gränsöverskridande fusion är det inte längre nödvändigt att en av de medverkande företagens nationalitet väljs, utan en europeisk nationalitet kan väljas, dvs. europabolag. Inget av de medverkande företagen får därför en psykologisk fördel i samarbetet genom att dess nationalitet väljs. Samma situation föreligger när företag önskar samarbeta genom ett joint venture-bolag.¹⁶⁵ Europabolag kan emellertid inte helt eliminera de psykologiska hinder som föreligger vid gränsöverskridande samarbete, då europabolag alltid kommer att ha en starkare förankring till den medlemsstat där dess säte ligger än till andra medlemsstater.¹⁶⁶

¹⁶¹ Mattsson, s. 9.

¹⁶² Schulz och Eicker, s. 333.

¹⁶³ Huiskes, s. 159f.

¹⁶⁴ Huiskes, s. 168.

¹⁶⁵ Blanquet, s. 36.

¹⁶⁶ Huiskes, s. 164.

Kritik har väckts mot det faktum att ett europabolag inte kan bildas genom nybildning, utan endast genom omstrukturering av redan bestående bolag.¹⁶⁷ Skälet för detta är emellertid relativt enkelt. EU:s lagstiftningskompetens kräver nämligen att ett gränsöverskridande element redan föreligger. En möjlighet att bilda europabolag genom nybildning skulle således ligga utanför EU:s lagstiftningskompetens.¹⁶⁸

Arbetstagarinflytande i europabolag skall i första hand fastställas genom avtal mellan europabolagets ledning och arbetstagarrepresentanter. Europabolaget kan då utforma ett system som överensstämmer med företagets specifika kultur och dess arbetstagare.¹⁶⁹ Exempelvis kan ett europabolag med verksamhet i länder utan någon tradition av starkt arbetstagarinflytande utforma ett avtal med förhållandevis svagt arbetstagarinflytande. Problem kan emellertid uppstå om europabolagets verksamhet sträcker sig över länder med både starkt och svagt arbetstagarinflytande. Det kan då vara svårt för parterna att komma överens om ett avtal som tillfredsställer olika viljor. Om parterna inte lyckas nå ett avtal skall lagstiftningen i den medlemsstat där europabolaget har sitt säte tillämpas. Medlemsstaternas lagstiftningen skall överensstämma med referensbestämmelserna i direktivet. Som nämndes ovan kommer det dock att föreligga skillnader i medlemsstaternas bestämmelser.¹⁷⁰ Detta kan medföra besvärliga förändringar för ett europabolag som väljer att flytta sitt säte från en medlemsstat till en annan. Direktivet om arbetstagarinflytande har även utsatts för kritik och anses allmänt svårförståeligt och omöjligt att tillämpa i praktiken.¹⁷¹

Europabolag gör det alltså möjligt för företag att verka som en enda juridisk person inom hela EU. Betydelsen av denna fördel minskar emellertid då europabolag skall beskattas i varje medlemsstat det bedriver verksamhet i. Bolagsformen leder inte till några skattemässiga fördelar. Tanken bakom europabolag är emellertid inte att bolagsformen skall väljas på grund av skattefördelar, utan därför att bolagsformen medför strukturella fördelar för företag som är etablerade i flera medlemsstater.¹⁷² Även om europabolag inte skall leda till några skattemässiga fördelar är det dock avgörande att bolagsformen inte medför skattemässiga nackdelar. Det föreligger för närvarande olösta skatterättsliga problem med europabolag som måste lösas för att bolagsformen skall bli attraktiv och användbar.¹⁷³

Kommissionen utreder i dagsläget möjligheterna för en konsoliderad bolagskattebas för företagens verksamhet i EU.¹⁷⁴ En gemensam företagsbeskattning hade varit optimal för europabolag. Det hade dessutom

¹⁶⁷ Dejmek (2002), s. 603.

¹⁶⁸ Blanquet, s. 44.

¹⁶⁹ Blanquet, s. 58.

¹⁷⁰ Johansson, s. 32f.

¹⁷¹ Dejmek (2002), s. 603; Lutter, s. 5.

¹⁷² Blanquet, s. 54.

¹⁷³ Johansson, s. 22; Blanquet, s. 54f.

¹⁷⁴ KOM (2001) 582.

minskat risken för att europabolag förlägger sitt säte i den medlemsstat som har lägst bolagsskatt. Det är dock osannolikt att medlemsstaterna skulle kunna komma överens om en sådan lösning i den närmaste framtiden.¹⁷⁵

Sammanfattningsvis har europabolag såväl fördelar som nackdelar jämfört med nationella bolagsformer. Om europabolag är en lämplig bolagsform för ett företag eller en koncern beror uteslutande på de specifika förhållanden i varje fall. För ett svenskt och ett spanskt företag som överväger att fusionera är europabolag en lämplig bolagsform. Men för en koncern som redan har byggt upp en kostnadseffektiv bolagsstruktur medför europabolag kanske inte någon större fördel.

¹⁷⁵ Goulet, s . 313.

4 Europeiska andelsbolag

4.1 Inledning

Förordningen om stadga för europabolag är starkt influerad av nationella bestämmelser om publika aktiebolag. Europabolag är även främst avsett för större bolagsbildningar. Förordningen är relativt komplicerad och oflexibel, vilket medför att bolagsformen inte är ett lämpligt alternativ för mindre och medelstora företag.¹⁷⁶ Ett förordningsförslag om europeiska andelsbolag har utarbetats för att tillgodose de mindre och medelstora företagens behov av en europeisk bolagsform. Ett europeiskt andelsbolag är en bolagsform utan personligt ansvar för bolagsmännen, vars andelar dock inte får bli föremål för handel på börs eller organiserad marknadsplats. Europeiska andelsbolag är uttryckligen tänkt som ett komplement till europabolag.¹⁷⁷ Oberoende av om förordningsförslaget kommer att förverkligas aktualiserar det relevanta frågeställningar för den framtida utvecklingen av EU:s bolagsrätt. Detta kapitel syftar till att redogöra för innehållet i förordningsförslaget om europeiska andelsbolag. Europeiska andelsbolags fördelar respektive nackdelar jämfört med europabolag och nationella bolagsformer skall även behandlas. Vidare redogörs det för framtidsutsikterna för ett eventuellt införande av europeiska andelsbolag. Först kommer emellertid en redogörelse för bakgrunden till europeiska andelsbolag.

4.2 Bakgrund

När tanken på ett europabolag väcktes i slutet av 50-talet ansågs det viktigt att skapa en bolagsform som var anpassad till större europeiska företag. Europabolag skulle göra det möjligt för dessa företag att samarbeta över de nationella gränserna och på så sätt få en konkurrenskraftig position på världsmarknaden. Detta behov föreligger självklart även idag, men större företag är inte längre de enda viktiga aktörerna på den europeiska marknaden.¹⁷⁸ Små och medelstora företag spelar idag en betydande roll för den europeiska ekonomin, då de utgör mer än 90 % av alla företag i EU.¹⁷⁹ Gränsöverskridande samarbete mellan sådana företag är lika viktigt för den ekonomiska integrationen som gränsöverskridande samarbete mellan större företag. Samma faktorer som försvårar samarbetet mellan större företag föreligger emellertid även för små och medelstora företag.¹⁸⁰ De bolagsrättsliga skillnaderna mellan små och medelstora företag i olika medlemsstater är dessutom mer vittgående än för större företag då

¹⁷⁶ Opinion of the EESC, s. 2.

¹⁷⁷ Dejmek (2001), s. 93.

¹⁷⁸ Drury (2001), s. 232.

¹⁷⁹ Opinion of the EESC, s. 1.

¹⁸⁰ Se kapitel 2.4.

bolagsdirektiven till övervägande del endast omfattar publika aktiebolag.¹⁸¹ Vidare utgör bolagsformen EEIG inget fulländat alternativ för små och medelstora företag som vill samarbeta över de nationella gränserna. Kommissionen har påpekat att det inte finns någon europeisk bolagsform som verkligen tillgodoser de mindre företagens och samhällets behov.¹⁸²

Det är utifrån detta perspektiv den juridiska avdelningen av den franska handelskammaren i Paris startade ett internationellt projekt, vars syfte var att utreda behovet av ett europeiskt andelsbolag. Experter i bolagsrätt från olika medlemsstater deltog i projektet och år 1997 publicerades en rapport över projektets resultat.¹⁸³ Rapportens slutsats var att EU:s näringsliv skulle gynnas av en bolagsform som ett europeiskt andelsbolag, speciellt med hänsyn till de små och medelstora företagen. Rapporten framhöll vidare att en sådan bolagsform borde regleras i en förordning.¹⁸⁴ Kommissionen tog del av rapporten men visade relativt lite intresse för den. Vid den tidpunkten prioriterade kommissionen ett antagande av stadgan för europabolag högre än ännu en övernationell bolagsform. Projektgruppen fortsatte emellertid och under år 1997 utarbetades och publicerades ett förordningsförslag om europeiska andelsbolag.¹⁸⁵ I slutet av år 2001 antogs förordningen om stadga för europabolag och kommissionen började att intressera sig för det europeiska andelsbolaget. Kommissionen tillsatte en expertgrupp som skulle utreda behovet av ett europeiskt andelsbolag. Expertgruppens resultat publicerades i november år 2002 och uttalade sig relativt avvaktande om ett eventuellt införande av europeiska andelsbolag.¹⁸⁶ Bolagsformen har även under våren 2002 blivit föremål för en självständig utredning inom den europeiska ekonomiska och sociala kommittén.¹⁸⁷ Jag kommer att återkomma till dessa utredningar i slutet av detta kapitel då framtidsutsikterna för europeiska andelsbolag skall behandlas. Om inte annat anges är artikelhänvisningarna i det följande avsnittet till förordningsförslaget om europeiska andelsbolag.

¹⁸¹ Dejmek (2001), s. 91.

¹⁸² Grönbok om Innovation, s. 53.

¹⁸³ Drury (2001), s. 232.

¹⁸⁴ Friis Hansen, s. 183.

¹⁸⁵ Drury (2001), s. 233; Förordningsförslaget finns på <http://www.ccip.fr/etudes/dossiers/spe/gb/textgb.htm> Senast besökt 2 januari 2003.

¹⁸⁶ Report of the High Level Group of Company Law Experts.

¹⁸⁷ Dejmek (2002), s. 603; Opinion of the EESC.

4.3 Förordningsförslag om europeiska andelsbolag

4.3.1 Tillämplig lag

En av de mest kritiserade punkterna i förordningen om stadga för europabolag är de många hänvisningarna till nationell rätt. Projektgruppen som utarbetade förordningsförslaget om europeiska andelsbolag drog lärdom av detta och försökte från första början skapa en förordning som var så fullständig och heltäckande som möjligt.¹⁸⁸ Enligt artikel 12 i förordningsförslaget om europeiska andelsbolag skall ett europeiskt andelsbolag främst regleras av förordningen och bolagsordningen. Bolagsordningen intar en mycket viktig roll för regleringen av europeiska andelsbolag, vilket jag skall utveckla nedan. Frågor som inte eller endast delvis regleras av förordningen skall i första hand regleras av förordningens allmänna principer. I andra hand skall sådana frågor regleras av europeiska bolagsrättsliga principer och medlemsstaternas gemensamma rättsgrundsatser. Medlemsstaternas nationella rätt skall endast tillämpas då förordningen uttryckligen hänvisar till den, exempelvis beträffande straffrätt och insolvensrätt.¹⁸⁹ De problem som kan uppkomma med en dylik reglering behandlas i ett senare avsnitt.

4.3.2 Europeiska andelsbolags karaktär

Ett europeiskt andelsbolag är en bolagsform utan personligt ansvar för bolagsmännen, vars andelar dock inte får bli föremål för handel på börs eller organiserad marknadsplats. Bolagsmännen i ett europeiskt andelsbolag har vidare en långtgående frihet att reglera sina inbördes förhållande och bolagets interna organisation. Detta visar sig speciellt beträffande möjligheten att kraftigt inskränka rätten till fri andelsöverlåtelse.¹⁹⁰ Det europeiska andelsbolaget påminner starkt om de nationella andelsbolag som finns. I dagsläget har alla medlemsstater utom Storbritannien, Irland, Sverige och Finland en bolagsform som andelsbolag. Exempel på andelsbolag är det tyska Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH) och det danska anpartsselskab (ApS). Sveriges privata aktiebolag skiljer sig emellertid i praktiken inte mycket från ett andelsbolag. I ett avseende består dock en skillnad. Bolagsmännen i ett svenskt privat aktiebolag har inte samma frihet att reglera sina inbördes förhållande och bolagets interna organisation som bolagsmännen har i ett andelsbolag.¹⁹¹

¹⁸⁸ Dejmek (2001), s. 96.

¹⁸⁹ Artikel 12.

¹⁹⁰ Drury (2001), s. 236; Artikel 2.

¹⁹¹ Dejmek (2001), s. 93 och 100.

Enligt artiklarna 2 och 8 får europeiska andelsbolag status som juridisk person den dagen bolaget registreras i den medlemsstat där det skall förlägga sitt säte. Det är tänkt att ett gemensamt register över europeiska andelsbolag skall upprättas för att skapa en ökad tillgänglighet och överblick.¹⁹² Det är dock svårt att se att ett sådant skulle upprättas för europeiska andelsbolag, då det inte kommer att finnas något centralt register över europabolag.¹⁹³ Vidare skall bolagets firma enligt artikel 7 innehålla orden ”European Private Company” eller förkortningen ”EPC”.

Andelskapitalet skall uppgå till minst 25 000 euro och måste vara inbetalt till fullo innan registrering av bolaget kan ske.¹⁹⁴ Det var dock inte självklart att europeiska andelsbolag skulle förses med ett bestämt andelskapital. Det skulle vara följdriktigt att avstå från regler om ett fast andelskapital, med hänsyn till den frihet och flexibilitet förordningsförslaget vill ställa upp.¹⁹⁵ Europeiska andelsbolag skall dock utgöra ett seriöst alternativ och får inte inbjuda till att oseriösa personer använder sig av bolagsformen för att undkomma strängare nationella bestämmelser. Det är av avgörande betydelse att det europeiska andelsbolaget framstår som en förtroendeingivande bolagsform och affärspartner för företag. Det är utifrån denna bakgrund europeiska andelsbolag har försetts med ett bestämt andelskapital.¹⁹⁶

4.3.3 Bildande

Ett europeiskt andelsbolag kan enligt artikel 5 bildas antingen genom nybildning eller genom ombildning av ett redan existerande bolag. Nybildning kan även ske genom fusion eller fission. En fusion får naturligtvis endast genomföras så länge EU:s och medlemsstaternas konkurrensregler efterlevs. Förordningsförslaget innehåller dock inga detaljerade regler för bildande genom fusion. Tanken är att de regler som det tionde bolagsdirektivet om gränsöverskridande fusioner uppställer även skall tillämpas vid bildandet av europeiska andelsbolag genom fusion.¹⁹⁷ En gränsöverskridande fusion kan medföra betydande skattekonsekvenser. Den skatterättsliga lösning, som är tillämplig vid bildande av europabolag genom fusion, bör dock även tillämpas här.¹⁹⁸ Förordningsförslaget ställer inte upp några specifika regler för bildande genom fission.

Enligt artikel 5 kan endast bolag som är bildade i enlighet med en medlemsstats lagstiftning ombildas till europeiska andelsbolag. En sådan ombildning innebär inte att bolaget avvecklas eller att en ny juridisk person bildas. Förordningsförslaget ställer upp regler för den formella proceduren vid en ombildning. Reglerna överensstämmer till stor del med de regler som gäller

¹⁹² Dejmek (2001), s. 95.

¹⁹³ Se kapitel 3.3.2.

¹⁹⁴ Artiklarna 3 och 8.

¹⁹⁵ Dejmek (2001), s. 97.

¹⁹⁶ Drury (2001), s. 240.

¹⁹⁷ Drury (2001), s. 240f.

¹⁹⁸ Se kapitel 3.3.7.

då nationella publika aktiebolag skall ombildas till europabolag. Bolagets ledningsorgan skall utarbeta ett förslag till ombildningen, vilket skall redogöra för dels ombildningens juridiska och ekonomiska aspekter dels vilka verkningar antagandet av bolagsformen europeiskt andelsbolag får för aktieägare och arbetstagare. Förslaget om ombildningen skall godkännas av bolagsstämman.¹⁹⁹

Europeiska andelsbolag kan bildas av såväl fysiska som juridiska personer. I förordningsförslagets nuvarande utformning föreskrivs inte att stiftarna vid nybildning måste ha hemvist i olika medlemsstater.²⁰⁰ Detta innebär att europeiska andelsbolag skall kunna grundas som enmansbolag och dessutom vara en tillgänglig bolagsform för fysiska och juridiska personer utanför EU. Härigenom är det tänkt att öka användningsområdet för bolagsformen.²⁰¹ Det är emellertid tveksamt om det är möjligt att införa en övernationell bolagsform utan krav på att stiftarna har hemvist i olika medlemsstater. En sådan bolagsform är inte säkert en åtgärd som måste genomföras på gemenskapsnivå och förordningen skulle i så fall strida mot subsidiaritetsprincipen.²⁰² Det europeiska andelsbolaget konkurrerar även med nationella bolagsformer om det inte uppställs krav på ett gränsöverskridande element. Medlemsstaterna skulle troligen aldrig acceptera en sådan situation. Ett minimikrav på att minst två av bolagsmännen bedriver ekonomisk verksamhet i olika medlemsstater är således oundvikligt.²⁰³

4.3.4 Organisation

Förordningsförslaget ger bolagsmännen en långtgående frihet att reglera sina inbördes förhållande och bolagets interna organisation i bolagsordningen.²⁰⁴ Den frihet och flexibilitet, som europeiska andelsbolag medför, anses vara en av de viktigaste fördelarna med bolagsformen.²⁰⁵ Förordningsförslaget uppställer dock vissa hållpunkter avseende bolagsordningens innehåll. Enligt artikel 15 måste bolagsordningen innehålla regler om bolagsledningens organisation, föreskrifter om eventuella röstvärdeskillnader mellan andelarna och regler för beslutsfattandet. Det anges även uttryckligen att regler som skulle vara otillåtna i bolagsordningen för ett nationellt bolag skall tillåtas i ett europeiskt andelsbolag.²⁰⁶

Det finns emellertid en stor risk att bolagsordningen blir otillräcklig. Bolagsmännen förbiser kanske vilka problem som kan tänkas uppstå, då de inte vill skapa osämja redan i början av samarbetet. Standardiserade bolagsordningar skall bifogas förordningen för att lösa detta problem. En sådan

¹⁹⁹ Artikel 5.

²⁰⁰ Artikel 1.

²⁰¹ Drury (2001), s. 236f.

²⁰² Dejmek (2001), s. 93.

²⁰³ Report of the High Level Group of Company Law Experts, s. 117.

²⁰⁴ Artikel 14.

²⁰⁵ Drury (2001), s. 237.

²⁰⁶ Dejmek (2001), s. 94.

bolagsordning kommer dock endast till användning om bolagsmännen uttryckligen hänvisat till den.²⁰⁷ Hittills har två alternativa bolagsordningar utarbetats. Den ena utgår från en struktur med ett begränsat antal bolagsmän som står i ett nära, personligt förhållande till varandra och vilka typiskt sett alla deltar i ledningen av bolaget. Den andra bolagsordningen är för bolag av kommanditbolagstyp. Det är här typiskt sett fråga om ett större antal bolagsmän, av vilka åtminstone en inte alls deltar aktivt i bolagets ledning.²⁰⁸

Enligt artikel 17 är ledamöterna i ledningsorganen ansvariga för skada som tillfogas bolaget på grund av att de har åsidosatt sina skyldigheter. Ska-deståndsskyldigheten regleras av den lag som är tillämplig på bolaget enligt artikel 12, dvs. europeiska bolagsrättsliga principer och medlemsstaternas allmänna rättsgrundsatser. De svårigheter som kan uppstå med denna bestämmelse kommer jag behandla i ett senare avsnitt.

4.3.5 Europeiska andelsbolags säte och flyttning av säte

Ett europeiskt andelsbolag enligt artikel 6 skall registreras i den medlemsstat där det har sitt säte. Europeiska andelsbolag har emellertid liksom europabolag inte möjlighet att förlägga sitt säte varhelst det än önskar. Ett europeiskt andelsbolags säte skall ligga i samma medlemsstat som dess huvudkontor. Om sätet och huvudkontoret inte ligger i samma medlemsstat skall bolaget anses upplöst.²⁰⁹

Ett europeiskt andelsbolag får enligt artikel 6 flytta sitt säte till en annan medlemsstat. En sådan flyttning innebär varken att bolaget avvecklas eller att en ny juridisk person bildas. Vid en flyttning av säte gäller samma formella krav som vid en ombildning av ett bolag till ett europeiskt andelsbolag.²¹⁰ Samma skatterättsliga problem som uppkommer då ett europabolag flyttar sitt säte uppkommer emellertid även här.²¹¹

4.3.6 Andelsöverlåtelse

Europeiska andelsbolag kännetecknas av en relativt sluten karaktär. Med detta avses dels att bolagets andelar inte får bli föremål för handel på börs eller organiserad marknadsplats dels möjligheten att kraftigt inskränka rätten till fri andelsöverlåtelse. Bolagsmännen kan alltså föreskriva i bolagsordningen att en andelsöverlåtelse kräver godkännande av ett specifikt bolagsorgan.²¹² Detta kan vara av betydande vikt för mindre bolag, då exempelvis generationsväxling i ett familjebolag förenklas. Problem kan emellertid uppstå om majoriteten vägrar att ge sitt samtycke till en minori

²⁰⁷ Dejmek (2001), s. 95.

²⁰⁸ Drury (2001), s. 249.

²⁰⁹ Artikel 6.4.

²¹⁰ Artikel 8 och 9; se kapitel 4.3.3.

²¹¹ Se kapitel 3.3.7.

²¹² Artikel 20.

tetsandelshavare som önskar att avyttra sina andelar. Det är därför nödvändigt att bolagsordningen föreskriver en lösning för minoritetsandelshavaren att komma ur bolaget vid en sådan situation.²¹³ Enligt artikel 21 kan bolagsordningen innehålla föreskrifter om uteslutning av bolagsmän.

4.3.7 Kapitalskyddsregler

Även om europeiska andelsbolag är präglade av frihet och flexibilitet har det ansetts nödvändigt med föreskrifter till skydd för kreditorer och i viss mån för minoritetsandelshavare.²¹⁴ Som nämndes ovan skall andelskapitalet i europeiska andelsbolag uppgå till minst 25 000 euro och måste vara inbetalt till fullo innan registrering av bolaget kan ske. Flera av förordningsförslagets kapitalskyddsregler följer reglerna i kapitaldirektivet.²¹⁵ Exempelvis gäller detta tillskjutande av apportegendom och proceduren vid nedsättning av andelskapitalet.²¹⁶ Förordningsförslaget innehåller vidare föreskrifter om handlingsplikt och likvidationsplikt. Om bolagets egenkapital sjunker under andelskapitalet måste bolagsmännen inom en månad fatta beslut om de skall fortsätta att driva verksamheten. Om egenkapitalet utgör mindre än hälften av andelskapitalet uppstår också handlingsplikt. Om inte den följs anses bolaget efter sex månader upplöst.²¹⁷ Vidare är det enligt artikel 29 inte tillåtet för bolaget att bevilja lån åt eller ställa säkerhet för personer i bolagsledningen eller för andelsägare som är fysiska personer. Värt att notera i ett svenskt perspektiv får europeiska andelsbolag till 25 % äga egna andelar.²¹⁸

4.3.8 Minoritetsskyddsregler

I artikel 30 ställer förordningsförslaget upp regler om frågerätt och informationsrätt till skydd för minoriteten. Om bolagsledningen inte inom en månad svarar på en fråga som ställts av en andelsägare, som företräder minst 10 % av röstetalet eller andelskapitalet, kan denne begära att domstol utser en sakkunnig person som skall utreda bolagsledningens ifrågasatta handling.²¹⁹

Varje andelsägare kan enligt artikel 18 väcka talan mot bolagsledningen och begära ersättning för skador, som har drabbat honom personligen på grund av bristfällig ledning. Dessutom kan andelsägare, som företräder minst 10 % av röstetalet eller andelskapitalet, väcka talan i bolagets namn mot bolagsledningen. Slutligen kan andelsägare, som företräder minst 10 % av

²¹³ Dejmek (2001), s. 96.

²¹⁴ Friis Hansen, s. 195.

²¹⁵ Se kapitel 2.3.

²¹⁶ Artiklarna 4 och 26.

²¹⁷ Artikel 28.

²¹⁸ Artikel 27.

²¹⁹ Artikel 31.

rösterna, väcka talan i eget namn om ogiltigförklarande av beslut av bolagsledning eller bolagsstämma.²²⁰

4.3.9 Övriga bestämmelser

Europeiska andelsbolag är enligt artikel 32 föremål för de redovisningsregler i varje medlemsstat, som är tillämpliga på liknande bolag, dvs. nationella andelsbolag. Europeiska andelsbolag måste alltså tillämpa olika redovisningsregler i de länder de är verksamma i. Det kan noteras att europabolag endast behöver tillämpa de redovisningsregler, som gäller i den medlemsstat, där bolaget har sitt säte. Förordningsförslaget hänvisar till nationell rätt vad beträffar avveckling, likvidation, obestånd och betalningsinställelse.²²¹ Förordningsförslaget om europeiska andelsbolag innehåller för närvarande inga bestämmelser om beskattningen av bolagsformen.

4.3.10 Arbetstagarinflytande

Frågan om arbetstagarinflytandet var en av de stora stötestenarna i arbetet med att ta fram en stadga för europabolag. Frågan ledde även till en del diskussioner gällande europeiska andelsbolag. En första lösning som föreslogs var att begränsa antalet anställda i europeiska andelsbolag till 500 och inte alls införa regler om arbetstagarinflytande. En sådan lösning gäller för EEIG och står inte i konflikt med Tysklands bestämmelser om arbetstagarinflytande. Som nämndes ovan är de tyska bestämmelserna om arbetstagarinflytande mycket långtgående och Tyskland har velat införa liknande regler för europeiska bolagsformer. Ett argument för denna lösning var att europeiska andelsbolag riktar sig främst till små och medelstora företag, vilka mycket sällan har fler än 500 anställda. En begränsning av antalet anställda till 500 skulle i praktiken inte beröra många av företagen. Emellertid skulle begränsningen medföra att de europeiska andelsbolag, som kommer över gränsen, omedelbart skulle vara tvungna att omvandlas till en annan bolagsform. Projektgruppens ledamöter kunde dock inte komma överens om vid vilket antal anställda gränsen skulle gå och därför övergavs lösningen.²²² Förordningsförslaget hänvisar i stället vad gäller arbetstagarinflytande i europeiska andelsbolag till lagstiftningen i den medlemsstat där bolaget har sitt säte.²²³

²²⁰ Artikel 19.

²²¹ Artikel 36.

²²² Drury (2001), s. 248.

²²³ Artikel 33.

4.4 Fördelar och nackdelar med europeiska andelsbolag

Europeiska andelsbolag syftar till att skapa ett lämpligt instrument för små och medelstora företag som vill etablera sig eller samarbeta med andra företag på den europeiska marknaden. Bolagsformen syftar alltså till att uppfylla de ändamål europabolag skall uppfylla för större företag. De fördelar, som europabolag erbjuder, gäller därför i princip även för europeiska andelsbolag. Ett europeiskt andelsbolag kan liksom ett europabolag verka som en enda juridisk person i hela EU. Europeiska andelsbolag gör det möjligt för företag, som redan är etablerade i flera medlemsstater, att uppnå en enhetlig organisation och företagsstruktur.²²⁴ Detta medför en administrativ fördel för bolaget.²²⁵

Liksom europabolag gör europeiska andelsbolag det möjligt för företag att dels fusionera med företag från andra medlemsstater dels flytta sitt säte från en medlemsstat till en annan med bibehållen identitet. Som har nämnts förut är det två bolagsrättsliga åtgärder som nationella bolag i princip inte kan genomföra. Vidare föreligger det en psykologisk fördel med europeiska andelsbolag. Bolagsformen medför att företag från olika medlemsstater kan samarbeta i ett bolag med en europeisk identitet i stället för en nationell.²²⁶

I det nuvarande förordningsförslaget kommer europeiska andelsbolag i stort sett att regleras enhetligt i hela EU. Bolagsformen kommer således att vara en välkänd bolagsform för såväl jurister som företagare. Detta kan underlätta mycket för det dagliga livet i affärsvärlden. Speciellt med hänsyn till den kommande östutvidgningen kan europeiska andelsbolag medföra en fördel för de östeuropeiska företag som vill etablera sig på den europeiska marknaden. Ett europeiskt andelsbolag skulle med all säkerhet bemötas med mindre misstanke än ett ungerskt aktiebolag.²²⁷

Syftet att skapa en heltäckande förordning utan någon hänvisning till nationell rätt är optimalt. Men oberoende av hur noga ett regelverk utformas kommer det alltid att uppstå situationer som regelskaparen inte har förutsett och för vilka inga direkta lösningar ges.²²⁸ Förordningsförslaget föreskriver att då varken förordningen eller bolagsordningen ger ledning skall europeiska bolagsrättsliga principer och medlemsstaternas allmänna rättsgrundsatser tillämpas. Det är tänkt att EG-domstolen skall utveckla och tolka dessa rättskällor. Enligt kritiker är detta inte en tillfredsställande lösning, eftersom innan rättspraxis har utvecklats kommer det att råda stor osäkerhet på många områden.²²⁹ Det framhålls vidare att många nationella privaträttsliga be

²²⁴ Dejmek (2001), s. 93.

²²⁵ Opinion of the EESC, s. 3.

²²⁶ Dejmek (2001), s. 100.

²²⁷ Drury (2001), s. 235.

²²⁸ Dejmek (2001), s. 97.

²²⁹ Report of the High Level Group of Company Law Experts, s. 118.

grepp är även tillämpliga inom bolagsrätten. Det är därför svårt att se hur ett europeiskt andelsbolag skulle kunna verka totalt utanför den nationella privaträtten. Hänvisning i förordningen till nationell rätt som subsidiär rättskälla är således ofrånkomligt. Detta skulle till viss del minska värdet av europeiska andelsbolag, men absolut inte behovet av bolagsformen på den europeiska marknaden.²³⁰

En viktig fördel med europeiska andelsbolag är att det är en flexibel bolagsform, som i stor utsträckning kan utformas efter bolagsmännens krav och behov. Som nämndes ovan har bolagsmännen en långtgående frihet att reglera bolagets interna organisation och sina inbördes förhållande. Europeiska andelsbolag gör det exempelvis möjligt för små och medelstora företag att etablera en joint venture som är skräddarsytt för deras specifika behov.²³¹ Europabolag erbjuder inte den flexibilitet och frihet som europeiska andelsbolag gör. Bolagsmännens frihet kan emellertid leda till att bolagsordningen blir otillräcklig. De standardbolagsordningar, som bifogas förordningen, motverkar emellertid detta problem.²³²

Endast existerande juridiska personer kan bilda europabolag. Det europeiska andelsbolaget är däremot öppet för alla, vilket medför att såväl fysiska som juridiska personer kan bilda ett sådant bolag. Detta är en viktig fördel med bolagsformen.²³³

Förordningsförslaget hänvisar vad avser arbetstagarinflytande i europeiska andelsbolag till lagstiftningen i den medlemsstat där bolaget har sitt säte. Detta är emellertid inte en tillfredsställande lösning. Ett nationellt bolag kan i ett sådant system ombildas till ett europeiskt andelsbolag och undkomma betungande nationella bestämmelser om arbetstagarinflytande genom att flytta sitt säte. Detta var precis vad medlemsstaterna ville förhindra med europabolag. Direktivet om arbetstagarinflytande i europabolag erbjuder dock inte ett lämpligt system för europeiska andelsbolag, då det är alltför komplicerat. Ett specifikt system för arbetstagarinflytande i europeiska andelsbolag, med utgångspunkt i principen att tidigare förvärvade rättigheter skall bibehållas, bör därför utformas.²³⁴

Förordningsförslaget om europeiska andelsbolag innehåller för närvarande inga bestämmelser om beskattningen av bolagsformen. Europabolag och europeiska andelsbolag bör emellertid skatterättsligt regleras på liknande sätt. De skattemässiga problem och nackdelar som europabolag medför gäller således även för europeiska andelsbolag. Vid ett eventuellt införande av europeiska andelsbolag måste de skattemässiga problemen vara lösta. Detta är avgörande för att bolagsformen skall utgöra ett attraktivt alternativ jämfört med nationella bolagsformer.

²³⁰ Report of the High Level Group of Company Law Experts, s. 118.

²³¹ Opinion of the EESC, s. 4.

²³² Dejmek (2001), s. 95.

²³³ Drury (2001), s. 236f.

²³⁴ Report of the High Level Group of Company Law Experts, s. 115f.

Sammanfattningsvis erbjuder europeiska andelsbolag ett antal fördelar jämfört med såväl europabolag som nationella bolagsformer. Europeiska andelsbolag är en lämplig bolagsform för små och medelstora företag, som vill etablera sig eller samarbeta med andra företag på den europeiska marknaden. Europeiska andelsbolag kan på ett flertal områden skräddarsys för bolagets specifika behov. Förordningsförslaget innehåller dock en rad brister, som kan medföra nackdelar för bolagsformen om de inte avhjälpas.

4.5 Framtidsutsikter

Under slutet av 90-talet har ett flertal bolagsrättsliga experter framhållit att den europeiska marknaden har ett stort behov av en bolagsform som ett europeiskt andelsbolag. De ser bolagsformen som en nödvändig och självklar komplettering till europabolaget.²³⁵ Den europeiska ekonomiska och sociala kommittén har även framhållit att införandet av ett europeiskt andelsbolag är nödvändigt för att inte ge de små och medelstora företagen en oberättigad nackdel gentemot de stora börsbolagen.²³⁶

Det finns dock kritiker som håller sig avvaktande till ett införande av europeiska andelsbolag. De anser att EU:s bolagsrätt inte skall bli belamrad med ännu en bolagsform.²³⁷ Som nämnades ovan har kommissionen tillsatt en expertgrupp som har utrett behovet av ett europeiskt andelsbolag. Expertgruppens resultat publicerades i november år 2002 och den håller sig relativt avvaktande till ett införande av europeiska andelsbolag. Expertgruppen anser visserligen att det finns ett behov av en bolagsform som ett europeiskt andelsbolag. Men de fördelar som bolagsformen erbjuder kan troligen uppnås genom att anta dels det tionde bolagsdirektivet om gränsöverskridande fusioner dels det fjortonde bolagsdirektivet om bolags flyttning av säte. Enligt expertgruppen bör således kommissionen först inrikta sig på att få dessa direktiv antagna och sedan utreda om behovet av ett europeiskt andelsbolag fortfarande finns kvar.²³⁸

²³⁵ Se till exempel Hommelhoff, Drury (2001), Dejmek (2001) och Friis Hansen.

²³⁶ Opinion of the EESC; Dejmek (2002), s. 603.

²³⁷ Report of the High Level Group of Company Law Experts, s. 114.

²³⁸ Report of the High Level Group of Company Law Experts, s. 118f.

5 Analys och slutsatser

5.1 Inledning

Europabolag och europeiska andelsbolag är alternativ till nationella bolagsformer och skall öka möjligheten för företag att välja den för deras verksamhet lämpligaste bolagsformen. Redogörelsen ovan har visat att det finns såväl fördelar som nackdelar med de båda bolagsformerna. I detta kapitel skall jag utvärdera europabolag och europeiska andelsbolag utifrån mina egna synpunkter.

5.2 Europabolag

Enligt min mening har europabolag huvudsakligen en administrativ fördel jämfört med nationella bolagsformer. Koncerner, som är etablerade i flera medlemsstater, kan genom att bilda europabolag skapa en effektiv och enhetlig organisation. Kritiker menar dock att EU inte har ett behov av en bolagsform som europabolag, då europeiska koncerner redan har skapat effektiva bolagsstrukturer utifrån de befintliga nationella bolagsformerna. Värt att notera här är att det inte är något krav att publika aktiebolag ombildas till eller bildas som europabolag. Att bilda europabolag är i stället en möjlighet för de företag som anser att bolagsformen skulle vara fördelaktig.

Europabolag verkar som en enda juridisk person inom hela EU. Detta medför minskade administrativa kostnader, då till exempel kostnader för bolagsbildning, förvaltning och avveckling minskas eller undviks helt. Enligt min mening är detta en viktig fördel med europabolag. En av kommissionen utsedd expertgrupp har uppskattat att företag inom EU genom att omstrukturera och bilda europabolag tillsammans kommer att spara upp till 30 miljarder per år. En dylik uppskattning är naturligtvis inte helt tillförlitligt, men ger ändå en indikation på att företag kan minska sina administrativa kostnader genom att bilda europabolag.

Övernationella bolagsformer, såsom europabolag, syftar till att främja samarbete mellan företag över de nationella gränserna. Europabolag gör det möjligt för två eller flera företag från olika medlemsstater att fusionera. Företag från olika medlemsstater kan alltså samarbeta i en fast och långsiktig bolagsform. I många fall är det bättre än att samarbeta genom mer lösa former, som till exempel samarbetsavtal. Gränsöverskridande fusioner ökar den ekonomiska integrationen mellan medlemsstaterna, vilket är viktigt för fulländandet av den inre marknaden.

Det framhålls ofta att europabolag relativt enkelt kan flytta sitt säte från en medlemsstat till en annan. Om ett europabolag flyttar sitt säte till en annan medlemsstat ändras emellertid den nationella lagstiftning, som är tillämplig

på bolaget. Exempelvis ändras de bestämmelser som reglerar kapitalfrågor, skadeståndsskyldighet och redovisning. Detta kan medföra besvärliga förändringar för bolaget. Många medlemsstater beskattar även bolag som flyttar sitt säte till en annan medlemsstat, som om bolaget avvecklas. Detta medför ökade skattekostnader. Dessa förhållanden kommer troligen att avskräcka många europabolag från att flytta sitt säte från en medlemsstat till en annan. Man kan dock ifrågasätta om det verkligen finns något behov för ett europabolag att kunna flytta sitt säte.

Förordningen om stadga för europabolag hänvisar ofta till nationell rätt. Detta förhållande skapar otvivelaktigt problem. Förutom de nationella bolagsformer som finns i dagsläget kan det komma att finnas upp till 25 olika varianter av europabolag efter östutvidgningen. Med all säkerhet kommer detta att skapa förvirring bland EU:s företag. Detta utgör en betydande nackdel för europabolagets attraktivitet. Kritiker framhåller att EU inte har behov av europabolag om bolagsformen inte regleras enhetligt inom hela unionen. Enligt min mening medför förordningens ofta återkommande hänvisning till nationell rätt en nackdel för europabolag, men denna nackdel överväger inte de fördelar som bolagsformen erbjuder. Behovet av europabolag på den europeiska marknaden kvarstår således.

En fördel, som framhålls ofta, är att europabolag är en neutral bolagsform. Företag har möjlighet att samarbeta i en bolagsform utan någon nationell anknytning. Enligt min mening är detta en viktig fördel med europabolag. Då företag från olika medlemsstater skall samarbeta ligger det ofta mycket prestige i vilken nationell bolagsform som väljs. Möjligheten att bilda europabolag minskar förhoppningsvis detta nationella prestigetänkande och inför i stället en europeisk anda i samarbetet. Det gränsöverskridande samarbetet mellan företag kommer troligen även att öka, då det finns en lämplig europeisk bolagsform att samarbeta i.

Arbetstagarinflytande i europabolag skall i första hand fastställas genom avtal mellan bolagets ledning och arbetstagarrepresentanterna. Enligt min åsikt är detta en bra lösning då europabolaget kan utforma ett system som överensstämmer med företagets specifika kultur och dess arbetstagare. Denna långtgående avtalsfrihet kan emellertid även skapa problem. Det kan vara svårt för personer från olika rättskulturer att komma överens om ett avtal, som tillfredsställer olika viljor. Förhandlingar får inte pågå längre än ett år, vilket är en relativt snäv tidsgräns. Om parterna inte lyckas nå ett avtal skall lagstiftningen i den medlemsstat europabolaget har sitt säte tillämpas. Bestämmelser om arbetstagarinflytande i europabolag är nödvändiga för att främja EU:s sociala mål. Direktivet om arbetstagarinflytande är dock i vissa fall mycket komplicerat, vilket gör det svårt att tillämpa i praktiken. Detta förhållande medför en avsevärd nackdel för europabolagets attraktivitet.

Europabolag skall i skattehänseende behandlas som vilket multinationellt bolag som helst i enlighet med nationell skatterätt. Detta är inte en tillfredsställande lösning. Det vore naturligt att ett europabolag endast beskattas i

den medlemsstat där dess säte ligger. En sådan lösning kan dock leda till att europabolag förelägger deras säte i den medlemsstat med fördelaktigast bolagsskatt. Medlemsstaterna kan komma att konkurrerar om europabolagen genom att erbjuda den lägsta bolagsskatten. En dylik utveckling kan förhindras genom en harmoniserad företagsbeskattning inom hela EU. Enligt min mening är en sådan lösning den bästa möjliga för europabolag.

EU:s näringsliv har intagit en relativt kallsinnig attityd till möjligheten att bilda europabolag. Det återstår att se hur europabolaget kommer att mottas när bolagsformen verkligen finns tillgå. Även om europabolag inte blir någon större framgång under de första åren, fyller bolagsformen en viktig funktion på den europeiska marknaden. Europabolag är definitivt ett stort steg framåt i riktning mot en totalt integrerad marknad.

5.3 Europeiska andelsbolag

Europabolag är främst avsedd för större bolagsbildningar. Europeiska andelsbolag är enligt min åsikt ett nödvändigt komplement till europabolag. Risken är annars stor att små och medelstora företag, som inte har tillräckligt kapital för att bilda europabolag, diskrimineras på den europeiska marknaden jämfört med större företag.

De fördelar, som europabolag erbjuder större företag, tillhandahåller europeiska andelsbolag i princip för små och medelstora företag. Enligt min mening finns det dock en viktig fördel med europeiska andelsbolag, som europabolag inte har. Europeiska andelsbolag är en mycket flexibel bolagsform, som kan anpassas efter bolagsmännens specifika behov. Detta förhållande ökar med all sannolikhet bolagsformens attraktivitet och tillgänglighet. Bolagsmännens avtalsfrihet kan dock medföra att bolagsordningarna inte reglerar alla olika situationer som kan uppstå. De standardbolagsordningar, som bifogas förordningen, innebär en lösning på detta problem.

Det nuvarande förordningsförslaget om europeiska andelsbolag hänvisar i princip inte till medlemsstaternas bolagsrättsliga lagstiftning. Förordningsförslaget föreskriver i stället att då varken förordningen eller bolagsordningen ger ledning skall europeiska bolagsrättsliga principer och medlemsstaternas allmänna rättsgrundsatser tillämpas. EG-domstolen skall utveckla och tolka dessa rättskällor. Jag har emellertid svårt att se hur detta skall fungera i praktiken. Det kommer att råda stor rättsosäkerhet på många områden innan rättspraxis har utvecklats, vilket medför en betydande nackdel för bolagsformens attraktivitet. Enligt min mening är det nödvändigt att hänvisa till nationell rätt som subsidiär rättskälla. Det är bättre att det förekommer skillnader i hur europeiska andelsbolag regleras i de olika medlemsstaterna än att det råder rättsosäkerhet. Det är inte heller troligt att medlemsstaterna skulle kunna komma överens om en förordning om europeiska andelsbolag utan någon hänvisning till nationell rätt.

Förordningsförslaget om europeiska andelsbolag innehåller inga bestämmelser om beskattningen av bolagsformen. Europeiska andelsbolag skulle liksom europabolag gynnas av en gemensam företagsbeskattning inom EU.

Det tog mer än 30 år att få förordningen om stadga för europabolag antagen och då i en mycket förenklad form jämfört med det första förslaget om europabolag. Förordningsförslaget om europeiska andelsbolag är ett ambitiöst och lagtekniskt bra förslag. Emellertid stöter det på samma problem som förslaget om europabolag gjorde under dess utarbetande, exempelvis om förordningen skall hänvisa till nationell rätt och hur arbetstagarinflytandet skall utformas. Förordningen om stadga för europabolag träder i kraft under hösten 2004. Enligt min mening bör kommissionen utvärdera hur europabolaget fungerar i praktiken innan arbetet med en annan bolagsform påbörjas. Om det visar sig att europabolag inte används i någon större utsträckning, bör kommissionen försöka att hitta en annan lösning på de problem som föreligger vid gränsöverskridande samarbete.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Rådets förordning (EEG) nr 2137/85 av den 15 juli 1985 om europeiska ekonomiska intressegrupperingar.

Rådets förordning (EG) nr 2157/2001 av den 8 oktober 2001 om stadga för europabolag.

Rådets första direktiv 68/151/EEG av den 9 mars 1968 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga inom gemenskapen.

Rådets andra direktiv 77/91/EEG av den 13 december 1976 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen när det gäller att bilda ett aktiebolag samt att bevara och ändra dettas kapital, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga.

Rådets fjärde direktiv 78/660/EEG av den 25 juli 1978 grundat på artikel 54.3 g i fördraget om årsbokslut i vissa typer av bolag.

Rådets tredje direktiv 78/855/EEG av den 9 oktober 1978 grundat på artikel 54.3 g i fördraget om fusioner av aktiebolag.

Rådets sjätte direktiv 82/891/EEG av den 17 december 1982 grundat på artikel 54.3 g i fördraget om delning av aktiebolag.

Rådets sjunde direktiv 83/349/EEG av den 13 juni 1983 grundat på artikel 54.3 g i fördraget om sammanställd redovisning.

Rådets åttonde direktiv 84/253/EEG av den 10 april 1984 grundat på artikel 54.3 g i fördraget, om godkännande av personer som har ansvar för lagstadgad revision av räkenskaper.

Rådets elfte direktiv 89/666/EEG av den 21 december 1989 om krav på offentlighet i filialer som har öppnats i en medlemsstat av vissa typer av bolag som lyder under lagstiftningen i en annan stat.

Rådets tolfte direktiv 89/667/EEG av den 21 december 1989 på bolagsrättsens område om enmansbolag med begränsat ansvar.

Rådets direktiv 90/434/EEG av den 23 juli 1990 om ett gemensamt beskattningssystem för fusion, fission, överföring av tillgångar och utbyte av aktier eller andelar som berör bolag i olika medlemsstater.

Rådets direktiv 90/435/EEG av den 23 juli om ett gemensamt beskattningssystem för moderbolag och dotterbolag hemmahörande i olika medlemsstater.

Rådets direktiv 2001/86/EG av den 8 oktober 2001 om komplettering av stadgan för europabolag vad gäller arbetstagarinflytande.

Bulletin of European Communities Supplement 4/75; Statute for European Companies [cit. Bulletin Supplement 4/75].

Bulletin of European Communities Supplement 3/88; Statute for the European Company [cit. Bulletin Supplement 3/88].

COM (1970) 600 final, Proposal for a Council Regulation embodying a statute for the european company [cit. COM (1970) 600].

COM (1984) 727 final, Proposal for a tenth Directive of the Council based on article 54 (3)(g) of the treaty concerning cross-border mergers of public limited companies [cit. COM (1984) 727].

COM (1989) 268 final, Proposal for a Council Regulation on the statute for a european company and Proposal for a Council Directive complementing the statute for a european company with regard to the involvement of the employees in the european company [cit. COM (1989) 268].

COM (1990) 629 final, Second amendment to the proposal for a fifth Council Directive based on article 54 of the EEC Treaty concerning the structure of public limited companies and the powers and obligations of their organs [cit. COM (1990) 629].

COM (1991) 174-1 final, Amended proposal for a Council Directive complementing the statute for a european company with regard to the involvement of employees in the european company [cit. COM (1991) 174-1].

COM (1991) 174-2 final, Amended proposal for a Council Regulation on the statute for a european company [cit. COM (1991) 174-2].

KOM (1995) 655 slutlig, Förslag till ett trettonde direktiv från europaparlamentet och rådet om bolagsrätt vad avser övertagandebud [cit. KOM (1995) 655].

Kommissionens Grönbok om Innovation KOM (1995) 688 [cit. Grönbok om Innovation].

KOM (1997) 565 slutlig, Ändrat förslag till europaparlamentet och rådets trettonde direktiv om bolagsrätt vad avser övertagandebud [cit. KOM (1997) 565].

KOM (2001) 582 slutlig, Mot en inre marknad utan skattehinder [cit. KOM (2001) 582].

Opinion of the European Economic and Social Committee on a European Company Statute for SMEs, den 21 mars 2002 [cit. Opinion of the EESC].

Report of the High Level Group of Company Law Experts on A Modern Regulatory Framework for Company Law in Europe, den 4 november 2002 [cit. Report of the High Level Group of Company Law Experts].

Litteratur

Bernitz, Ulf & Kjellgren, Anders, *Europarättens grunder*, 2:a upplagan, Stockholm 2002 [cit. Bernitz & Kjellgren].

Blanquet, Françoise, *Das Statut der Europäischen Aktiengesellschaft (Societas Europaea "SE") - Ein Gemeinschaftsinstrument für die grenzübergreifende Zusammenarbeit im Dienste der Unternehmen*. I: *Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht* 2002, s. 20-65 [cit. Blanquet].

Competitiveness Advisory Group led by Carlo Ciampi, *Enhancing European Competitiveness*, Luxembourg 1995 [cit. Ciampi Report].

Dejmek, Paulina, *Det europeiska andelsbolaget*. I: *Nordisk tidskrift for selskabsret* 2001, s. 90-101 [cit. Dejmek (2001)].

Dejmek, Paulina, *Den europeiska bolagsrätten - igår, idag och i morgon*. I: *Svensk Juristtidning* 2002, s. 588-607 [cit. Dejmek (2002)].

Dine, Janet, *The Community Company Law Harmonisation Programme*. I: *European Law Review* 1989, s. 322-332 [cit. Dine].

Drury, Robert m.fl., *European Company Laws - A Comparative Approach*, Worcester 1991 [cit. Drury (1991)].

Drury, Robert, *A European Private Company?* I: *International and Comparative Corporate Law Journal* 2001, s. 231-250 [cit. Drury (2001)].

Freitag, Robert, *Der Wettbewerb der Rechtsordnungen im Internationalen Gesellschaftsrecht*. I: *Europäische Zeitung für Wirtschaftsrecht* 1999, s. 267-270 [cit. Freitag].

- Friis Hansen, Sören, "*Société fermée européenne*" *Et europaeiskt anparts-selskab i stöbeskeen?* I: Julebog 1998, s. 183-205 [cit. Friis Hansen].
- Goulet, Katarina, *Europabolaget*. I: *Europarättslig tidskrift* 2001, s. 299-315 [cit. Goulet].
- Hessius, Johan & Graner, Magnus, *EG:s bolagsrätt*, Borås 1997 [cit. Hessius & Graner].
- Huiskes, Christian, *The European Company as an Instrument for Corporate Reorganisations within the European Internal Market*. I: *Current Issues of Cross-Border Establishment of Companies in the European Union* 1995, s. 157-167 [cit. Huiskes].
- Hommelhoff, Peter, *Die "Société fermée européenne" - eine supranationale Gesellschaftsform für kleine und mittlere Unternehmen im Europäischen Binnenmarkt*. I: *Wertpapiermitteilungen* 1997, s. 2101-2109 [cit. Hommelhoff].
- Johansson, Hanna m.fl., *Europabolag, arbetsrätt och kollektivavtal*, Stockholm 2001 [cit. Johansson].
- Kelly, Patrick m.fl., *European Economic Interest Groupings - Commercial, legal and tax considerations*, Bristol 1990 [cit. Kelly].
- Lutter, Marcus, *Europäische Aktiengesellschaft - Rechtsfigur mit Zukunft?*. I: *Betriebs-Berater* 2002, s. 1-7 [cit. Lutter].
- Mattsson, Gunnar, *Europeiska ekonomiska firmagrupper - Ett nytt alternativ för ekonomiskt samarbete inom EG*, Stockholm 1989 [cit. Mattsson].
- Pehrson, Lars, *Kan aktiebolag flytta?* I: *Europaperspektiv* 1999, s. 89-106 [cit. Pehrson].
- Roussos, Alexandros, *Realising the Free Movement of Companies*. I: *European Business Law Review* 2001, s. 7-25 [cit. Roussos].
- Schulz, Andreas och Eicker, Klaus, *The European Company Statue – the German View*. I: *Intertax* 2001, s. 332-341 [cit. Schulz och Eicker].
- Skog, Rolf, *EEIG - en ny associationsform i svenskt näringsliv*. I: *Balans* 3/95, s. 38-41 [cit. Skog (1995)].
- Skog, Rolf, *Kan akitebolag emigrera?*. I: *Balans* 8-9/1997, s. 20-24 [cit. Skog (1997)].

Wehlau, Andreas, *The Societas Europea: A Critique of the Commission's 1991 Amended Proposal*. I: Common Market Law Review 1992, s. 473-510 [cit. Wehlau].

Werlauff, Erik, *The Main Seat Criterion in a New Disguise - An Acceptable Version of the Classic Main Seat Criterion*. I: European Business Law Review 2001, s. 2-6 [cit. Werlauff].

Wouters, Jan, *European company law: Quo vadis?*. I: Common Market Law Review 2000, s. 257-307 [cit. Wouters].

Elektroniska källor

Final Report of the Group of Experts on European Systems of Workers Involvement.

http://europa.eu.int/comm/employment_social/social/labour/davignon/davign_en.htm Senast besökt 3 januari 2003.

The European Company - Frequently Asked Questions.

http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/company/company/news/01-314.htm Senast besökt 3 december 2002 [cit. Frequently Asked Questions].

<http://www.ccip.fr/etudes/dossiers/spe/gb/textgb.htm> Senast besökt 2 januari 2003.

Rättsfallsförteckning

Mål 81/87 The Queen mot H.M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue, ex parte Daily Mail and General Trust PLC, REG 1988, s. 5483.

Mål C-212/97 Centros Ltd mot Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, REG 1999, s. III-1459.